Svenska konstnärer som vistats och verkat på Dalarö under 1800-talets sista år.

August Strindberg.
Robert Thegerström.
Ernst Josephson.
Anders Zorn.
Carl Larsson.
Hanna Hirsch Pauli.
Eva Bonnier.
Per Hasselberg.
August Hagborg.
Richard Bergh.
Conny Burman.

SC315
2024

August Strindberg.

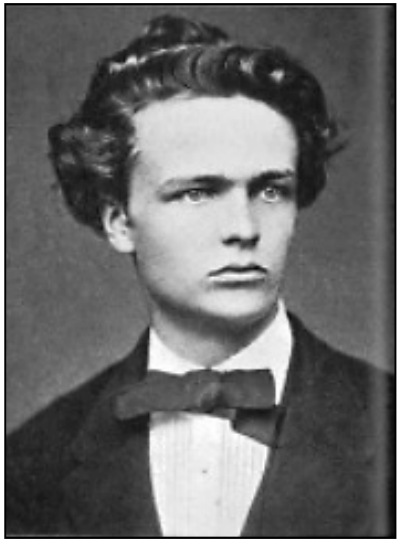

Strindberg 1870.

August Strindberg mest känd som författare var även verksam som bildkonstnär, även om han inte i större utsträckning uppmärksammades som målare under sin livstid. Strindberg tillhör i dag de relativt fåtaliga svenska målare vars objekt betingar miljonbelopp vid internationella konstauktioner.

De första målningarna gjorde han som ung på 1870-talet i Stockholms skärgård. Några målningar från denna period är Seglare, Tallen och Strandparti, samtliga målade 1873.

År 1892 på försommaren målade Strindberg några tavlor på Dalarö. Hans motiv var Hotfulla vågor, Ruskprickar, Stormande hav och Sjömärken. Sina målningar visade han upp på en egen utställning i Stockholm samma år.

På Musée cantonal des Beaux-Arts i Lausanne ställdes hans verk ut, man hade lyckats samla ihop merparten av alstren varav 45 var tavlor och 10 var teckningar.

Strindbergsmuseet skriver:

Strindbergs måleri är omdiskuterat. Man har sett honom ömsom som valhänt amatör, ömsom som modernistisk pionjär. Hans målningar är märkvärdigt opåverkade av samtidens nationalromantik och symbolism. Den fria bildpoesien och den djärva palettknivstekniken uppskattades inte heller under Strindbergs egen tid, utan först efter andra världskriget. Strindberg målade under tre perioder: 1. ungdomsåren på 1870-talet / 2. det tidiga 1890-talet / 3. 1900-talets början. Produktionen omfattar ca 120 verk.
Målningarna från 1870-talet får ses som förberedande försök. Det är 1892 som Strindberg finner sin egen stil. Stockholms skärgård är då en viktig inspirationskälla. Åren 1893-1894 infaller höjdpunkten i Strindbergs måleri. I Berlin, Österrike och Paris målar han landskap som leder tankarna till Bibelns skapelsemyter och världens undergång. Under perioden på 1900-talets början får bilderna en mer dekorativ prägel.

Ett litet urval av tavlor som August Strindberg målat.

August Strindbergs ”Inferno”, oil on canvas 100 x 70 cm, 1901.
Inför Christie's kvällsauktion i New York 2016 tippades målningen kunna bli den dyraste svenska målningen någonsin. Men den nådde inte utropspriset 3 miljoner dollar, utan återropades.

Målningen, som har varit deponerad tjugo år på Moderna Museet, var från början en gåva till dåvarande chefen på Nationalmuseum Richard Bergh. Idag ägs målningen av den legendariska bankirfamiljen Safra i Schweiz.

Landscape Study, 1905, är också känd som Alplandskap II. Olja på duk.

Staden, 1903.
Olja på duk, 94,5 x 53 cm.
Nationalmuseum.

Underlandet, 1894. Olja på papp.
Nationalmuseum Stockholm.

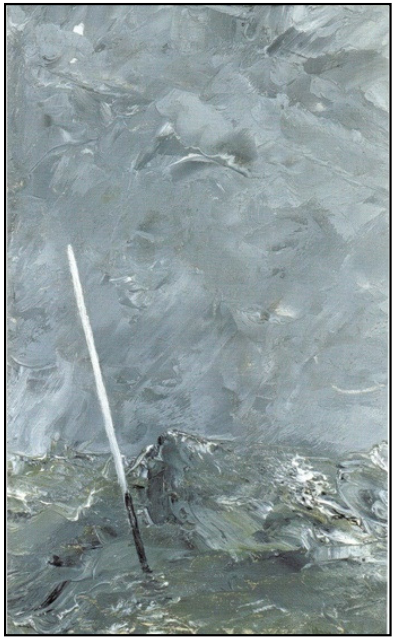

Slätprick, 1892. Olja på duk, 31 x 19 cm. Nationalmuseum Stockholm.

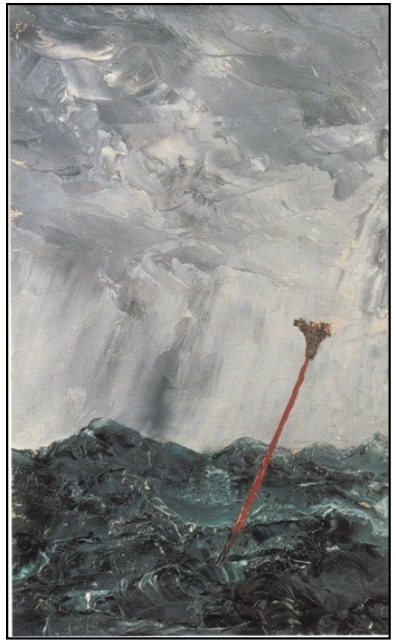

Ruskprick 1, 1892, Dalarö. Olja på duk, 31 x 19,5 cm. Nationalmuseum Stockholm

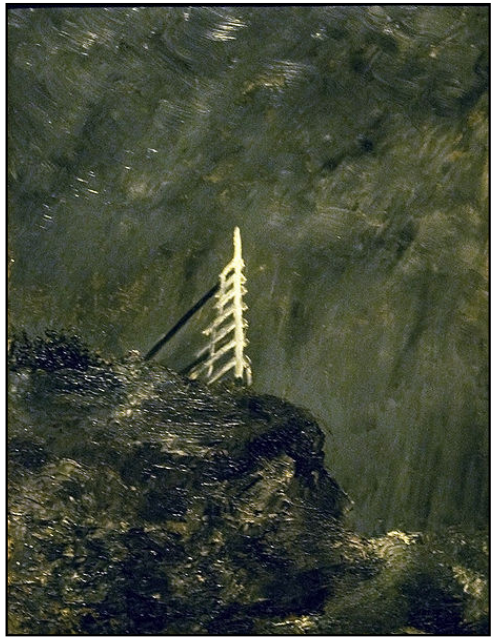

Vita märrn, 1892. Olja på duk, 60 x 47 cm. Nationalmuseum Stockholm.

Dubbelbild, 1892. Olja på kartong, 40 x 34 cm. Privat ägo.

Enslingen, 1892. Olja på kartong, 30 x 19 cm. Privat ägo.

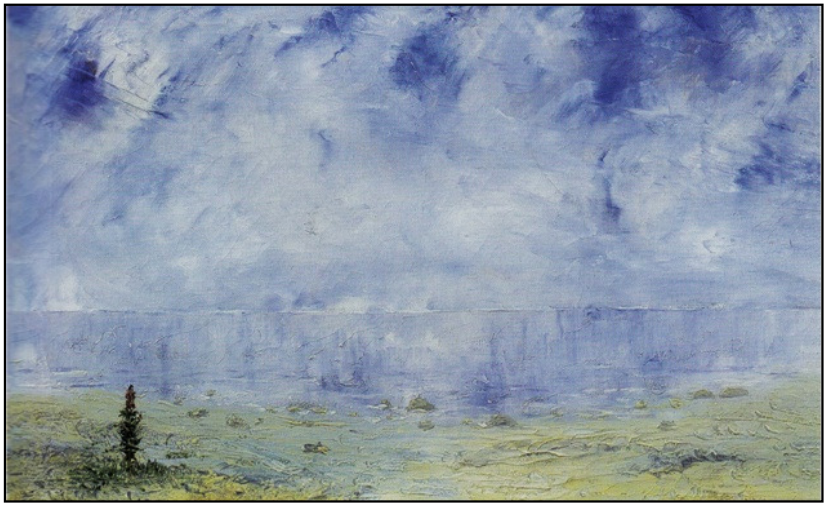

Fackelblomster, 1892. Olja på duk, 35 x 56 cm. Strindbergsmuseet.

Packis på stranden, 1892. Olja på zinkplåt, 25 x 34 cm. Bild från: Bukowski Auktioner AB.

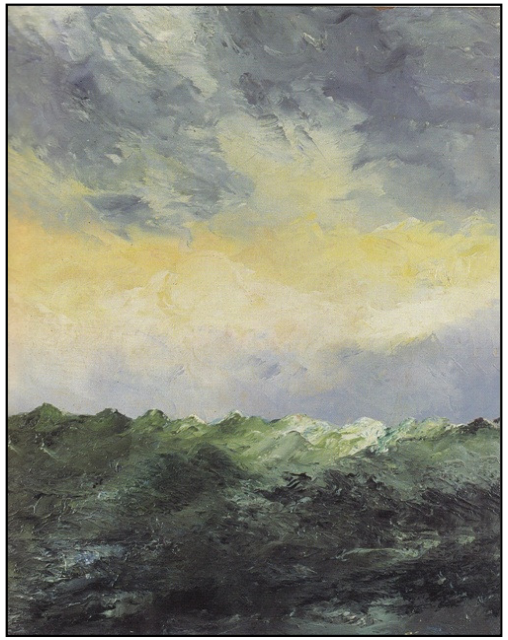

Mysingen, 1892. Olja på duk, 45 x 36,5 cm. Bonniers Porträttsamling. Nedre Manilla Stockholm.

Oväder, 1892, Dalarö. Olja på papp. Nordiska museet.

Lite vatten, 1892, Dalarö. Olja på kartong, 22 x 33 cm. Nationalmuseum Stockholm.

Strandparti, 1873 – Strindbergs första oljemålning från Kymmendö. Olja på papper, 18.5 x 28 cm.

August Strindberg, Svartsjukans natt, 1893. Strindbergsmuseet.

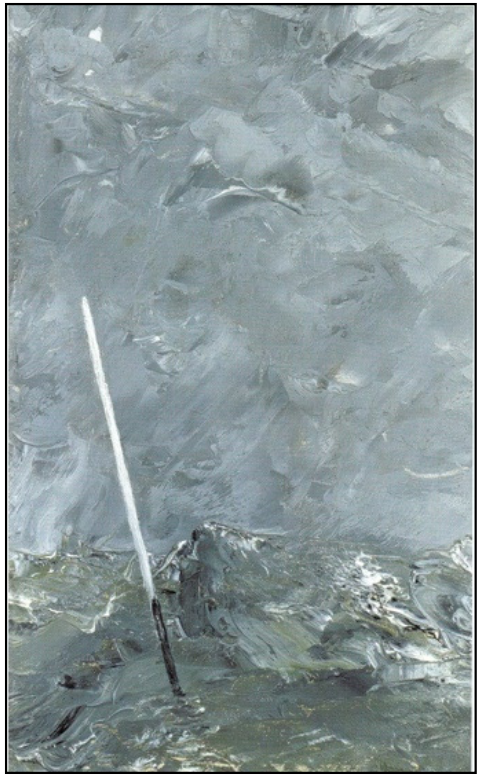

Slätprick, 1892. Olja på duk, 31 x 19 cm. Nationalmuseum Stockholm.

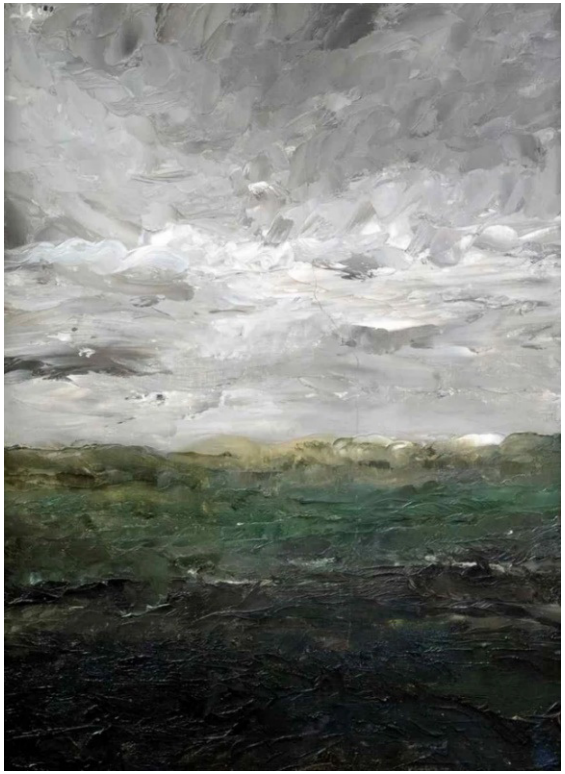

Landscape Study, from Dalarö Head / Annandag pingst, från Dalarö udd, 1892. Pencil on paper, H: 19,4 cm W:27,1 cm.

Flower on the Shore, Dalarö 1892. Oil on zinc, 24,7 x 43,5. Nationalmuseom Stockholm.

Konstverket "Vågen V" av August Strindberg har sålts för över makalösa 84 miljoner kronor vid Sotheby's i London.
Det är det högsta pris som ett svenskt konstverk någonsin har inbringat enligt auktionshuset.

Tavlan, den femte i en serie på nio under namnet "Vågen", målades 1901 och är en av fyra varianter av samma motiv. De tre andra finns på Nordiska museet i Stockholm, Musée d'Orsay i Paris respektive i en privat samling.

Strandparti 1873 – Strindbergs första oljemålning från Kymmendö.

Tvillingtall – blyertsteckning från Kymmendö.

Litet vatten.
Oil on Cardboard 22 x 33.
Nationalmuseum Stockholm.

Strindberg hade ofta dålig ekonomin så han målade på vad han kom över, på zinkplåt, kartong m. m.
I Strindbergs måleriteknik ser vi hur spontant och improviserat han målade. Favoritverktygen var palettkniv och fingrar. Hans eget påstående att han inte ägde en pensel, får vi ta med en nypa salt då vi i målningarna kan se att han förtydligade motivens detaljer med enkla penseldrag eller med hjälp av penselskaft.

Konstnären Per Hasselberg anordnar en utställning år 1892 och Strindbergs tavlor säljs då från 20 öre och uppåt.
En del spekulanter betalade 4 kr.

Se även andra presentationer gjorda av Dalarö Hembygdsförening.
DHF:s presentation av August Strindberg SC219.
DHF:s presentation av Strindbergsstugan SC47.
DHF:s presentation av Strindbergslampan SC253.
DHF:s artikel A611 Strindberg och Dalarö.
DHF:s bildanalys K169.

På nästa 2 sidor: Några händelse i August Strindbergs liv.

Några händelser i August Strindbergs liv.

Detta är ingen fullständig redovisning utan bara en enkel översikt med viss koppling till Kymmendö och Dalarö.

Johan August Strindberg föddes 1849 i Stockholm och dog 1912 i Stockholm, han var tredje barnet av sju syskon.
Modern var Ulrika Eleonora född Norling 1823 – 1862, fadern var Ångbåtskommissionär Carl Oscar Strindberg 1811 – 1883.

1867 inledde Strindberg studier vid Uppsala universitet men 1870 avbröt han studierna och började arbeta som journalist.
Strindbergs första premiär var på Dramaten den 1870, med pjäsen I Rom. Hans val av yrke ledde till en instabil ekonomi fram till 1874 då han fick anställning på kungliga biblioteket som e.o. amanuens och en mer ordnad inkomst.

August Strindberg anlände första gången med hjulångaren Jacob Bagge till ångbåtsbryggan (nu Hotellbryggan) på Dalarö 1871.
Han åkte då vidare till Kymmendö som sommargäst tillsammans med några kamrater.
1872 gjorde Strindberg ett första försök att skriva en roman ”En berättelse från Stockholms skärgård”.
1872 stannade han och hans fyra vänner i tre månader och Strindberg slutförde då arbetet med ”Mäster Olof”.
Sommaren 1873 tecknade och målade Strindberg olika motiv på ön. När han och hans sällskap var på Kymmendö bodde de på Kymmendö gård.
1871 - 1873 Dalarö besöktes flera gånger under åren för proviantering och för att hämta post hos källarmästaren på värdshuset.

En vecka i oktober 1875 bodde Strindberg på Dalarö värdshus som låg nere vid Hotellbryggan.
1875 blev ett avgörande år för Strindberg. Han möter då Siri von Essen, gift med Carl Gustav Wrangel.
År 1876 skiljer sig Siri von Essen från Carl Gustav Wrangel och 1877 gifter hon sig med Strindberg.

År 1879 är ett motgångens år för Strindberg som gör ekonomisk konkurs. Men han ger ut romanen Röda rummet som blir en stor framgång, hans stora genombrott som prosaförfattare.
Under de följande åren skriver Strindberg några pjäser med roller för Siri bl.a. ”Gillets hemlighet”, ”Herr Bengts hustru” samt sagospelet ”Lyckopers resa”.

Juni månad 1880 hyrde Strindberg med hustrun Siri och dottern Karin hos snickaren Lars Olsson Hagberg, Heimdalsvägen 1, innan de flyttade ut till Kymmendö.

1881 åker familjen åter till Kymmendö. Denna sommar hyrde även Carl Larsson där för att göra illustrationer till Strindbergs bok ”Svenska folket”.
Samma år lämnar Strindberg anställningen vid Kungliga Biblioteket för att ägna sig helt åt kulturhistoriskt författarskap.
Uppsättningen av Mäster Olof spelas med stor framgång.

Förläggaren Karl-Otto Bonnier besöker Strindberg sommaren 1883 på Kymmendö. Besöket resulterade i att Bonnier fick ge ut Strindbergs diktsamling. Det var Strindbergs sista sommar på Kymmendö och varade från den 15 maj till 10 september.

Hans uppväxt beskrivs i självbiografin ”Tjänstekvinnans son”, som han skrev 1886.

På hösten 1883 flyttade familjen Strindberg utomlands - Frankrike, Schweiz, Tyskland och Danmark. Familjen bodde på 30 olika platser under dessa år. Sonen Hans föds 1884.

Novellsamlingen ”Giftas I” kommer ut 1884. Den utgör Strindbergs mest uppmärksammade inlägg i äktenskapsfrågan.

Med undantag av några försök i ungdomsåren inföll Strindbergs första fotografiska period 1886. Under detta år skrev han ”Tjänstekvinnans son” som kom ut i fyra delar.

Genom skådespelen Fadren (1887), Fordringsägare (1888), novellsamlingen Giftas (del 2 1884), den självbiografiska romanen En dåres försvarstal (skriven på franska 1887) och essän "Kvinnans underlägsenhet under mannen" (publicerad i Paris 1895) blev han känd i hela Europa som den ledande kvinnohataren.

1891 Under augusti månad hyrde Strindberg huset vid Berghamnsbacken av kronolotsen Ernst Ludvig Sundin.

1892 Strindberg hyr undervåningen hos tullvaktmästare Carl Anton Jansson, Birger Jarlsvägen 2.
I det mindre huset *Cap Strindberg* längre ut på udden gjorde Strindberg en del elektriska experiment och här målade han sina mest kända verk. Han målade här ett 30-tal tavlor med motiv från natur och hav. Strindberg hade skilsmässobekymmer och ekonomin var dålig, han målade på vad han kom över, på zinkplåt, kartong m. m.

Hemsöborna skrevs i den sydtyska staden Lindau 1887. Efter att ha skrivit Hemsöborna var Strindberg inte längre välkommen till Kymmendö. Konstnären Robert Thegerström, som han träffat i Frankrike hjälpte honom att ordna boende på Dalarö.

Ansökan om skilsmässa från Siri von Essen lämnades in 1891.

Efter en period i Lund flyttade Strindberg 1899 tillbaka till Stockholm, fast besluten att försona sig med sitt fädernesland. Han gifter sig ett par år senare med den unga aktrisen Harriet Bosse och de bosatte sig i det nybyggda s. k. Röda huset på Östermalm. Här skrev han ett stort antal Shakespeare inspirerade kungadramer, bl. a. Erik XIV (1899) och Karl XII (1901), liksom det märkliga dramat Ett drömspel (1901). Nu tillkommer också romanen Svarta fanor, en från satir med udd mot kulturetablissemanget.
År 1902 föds dottern Anne-Marie. Redan två år senare separerar makarna.

Efter det att Harriet Bosse gift om sig flyttar Strindberg till en hyreslägenhet på Drottninggatan 85 (en byggnad han kom att kalla Blå Tornet).

Han börjar nu åter verka som samhällskritisk författare. Hans polemiska tidningsartiklar i Aftontidningen och Socialdemokraten gav upphov till den s. k. Strindbergsfejden, som rasade i den svenska pressen 1910 - 1911.

Tillsammans med den unge skådespelaren August Falck driver Strindberg åren 1907 - 1910 en egen scen, Intima teatern vid Norra Bantorget, för vilken han i rask takt skrivit fyra kammarspel: Oväder, Brända tomten, Spöksonaten, Pelikanen (alla 1907). Han förälskar sig i en ung elev vid teatern, Fanny Falkner.

Under åren 1869-1912 var Strindberg en dominerande gestalt i det litterära Sverige, fram till sin död 14 maj 1912 i Stockholm.

Robert Thegerström.

Grosshandlare Johan Robert Thegerström, far till konstnären Robert Thegerström, 1857-1919, ägde Bergshyddan vid Baldersvägen, som efter ombyggnad av Erik Åkerlund blev Lyngsåsa.

Robert Thegerström tillbringade mycken tid på Dalarö och var god vän med bl. a. Anders Zorn och August Strindberg. Det var han som hjälpte Strindberg att ordna sommarhuset på Dalarö udd 1891.

Roberts far lät bygga en ateljé till Robert nere vid sjön.

Hans hustru Elin Lamm var kusin med Emma Lamm, Anders Zorns hustru.

Flera somrar, och efter hemkomsten från sin bröllopsresa till Egypten, vistades han på Dalarö i perioder där han tillsammans med bland annat Zorn och Bergh drev ett socialt sällskapsliv och målade, bland annat avporträtterade han August Strindberg som var på tillfälligt besök 1891.

Ett litet urval av tavlor som Robert Thegerström målat.

Ett porträtt som Robert Thegerström målade av sin hustru Elin, kallad *Lättja*, troligen målad på Dalarö 1887.
Oil on canvas / 55 x 43 cm.
Målarstil som kallas plein-air och som den skandinaviska konstnärskolonin i Grez-sur-Loing helt kom att ägna sig åt.

Uppe i bergen, Dalarö. Duk uppklistrad på pappannå 25 x 35,5 cm.

Dalarö Skans. Olja på duk 62 x 135 cm.

Vidsträckt skogslandskap, Dalarö, 1892.
Pannå 55 x 45 cm.

Askfatet, Dalarö, 1888.
Oil on canvas / 55 x 43 cm.
Anm. Troligen är det Sumpholmen i bakgrunden.

Solglittrande hav, Dalarö.
Olja på dukpannå / 25 x 35,5 cm.

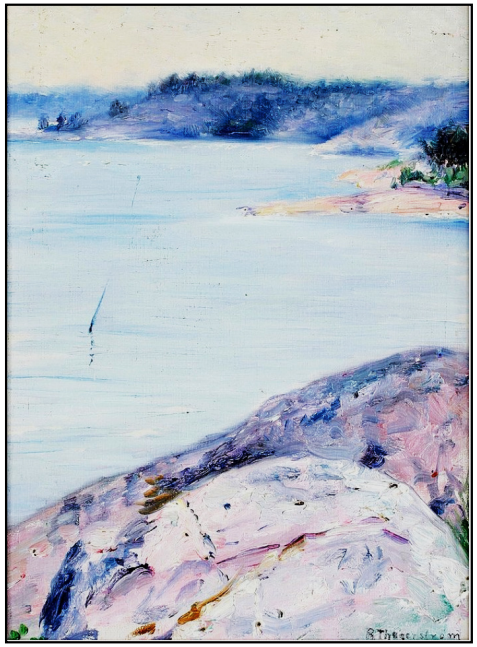

Dalarö Study, 1890.

Dalarö 1890, olja på duk.

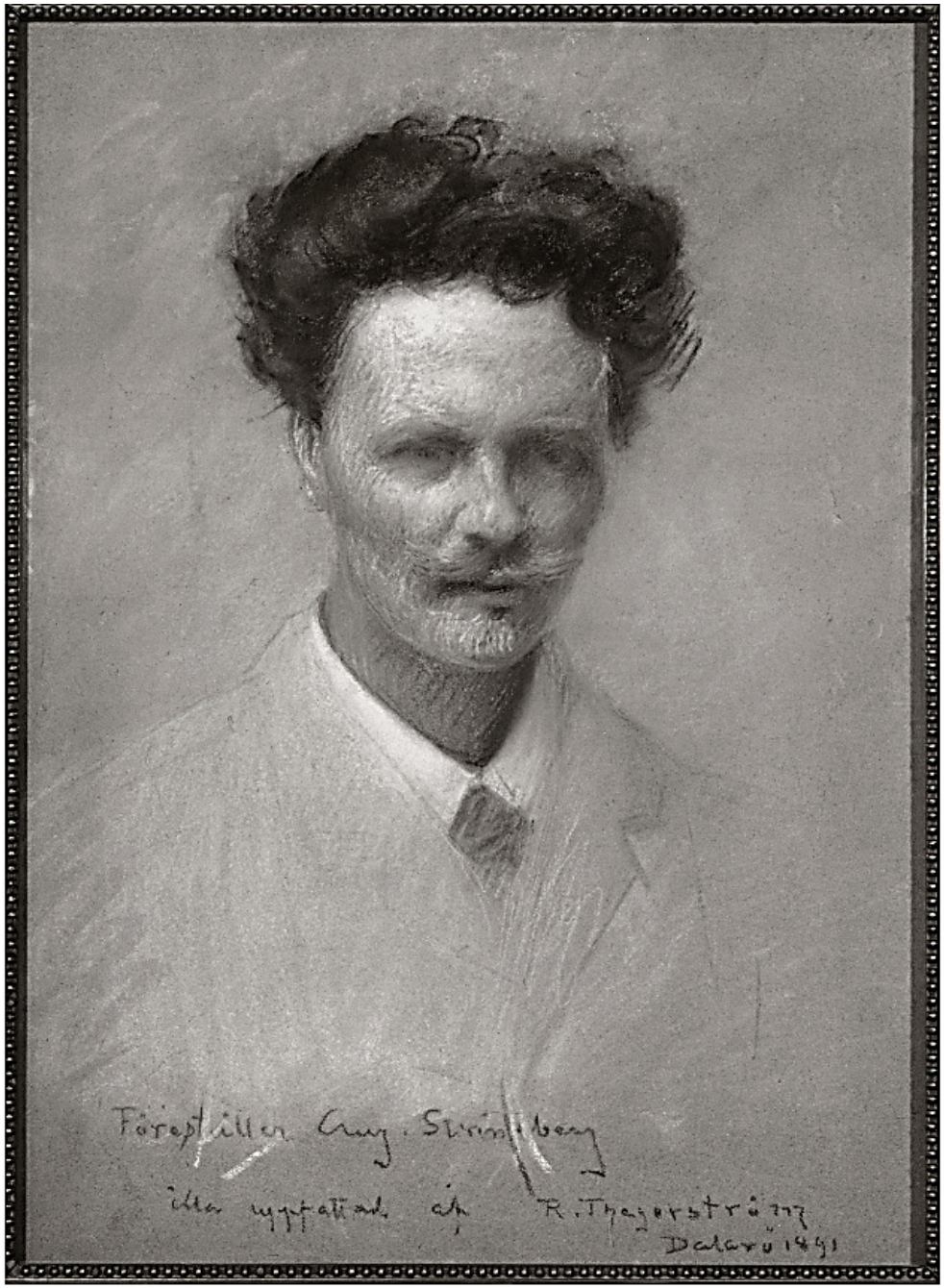

Porträtt av August Strindberg, illa uppfattat av Robert Thegerström, Dalarö 1891.
Pastell, Nationalmuseum.

Stormvågor, Dalarö. Olja på duk.

Årtal har inte angivits för dessa målningar.

A Glimpse of Morning Light, Dalarö, Oil.

Solglittrande hav, Dalarö.

Soldis, Dalarö. Årtal ej angivet.

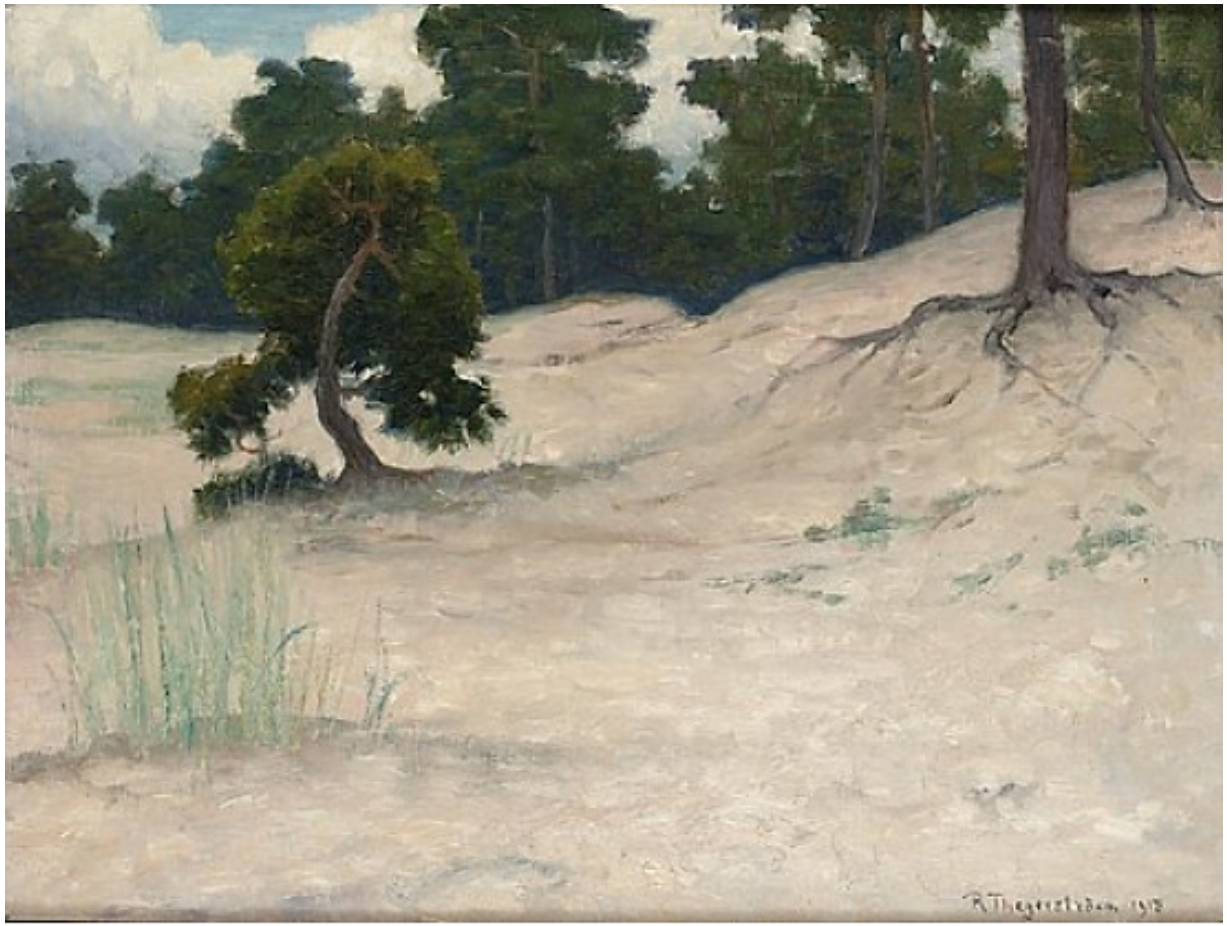

Motiv från Sandhamn 1915. Duk 46 x 61 cm.

Självporträtt av Robert Thegerström 1907.

Robert Thegerström skolning:

Han reste 1880 till Paris där han kom att tillbringa tolv år med studier och sitt fria konstnärskap. Han studerade figur- och landskapsmåleri på flera ansedda ateljéer bland annat vid Académie Julian där han orienterade sig i det för tiden tongivande salongsmåleriet med realistiska friluftsstudier och figurskildringar. Med sin goda ekonomi och sällskapliga ställning kom han att spela en betydande roll bland de svenska konstnärerna i Paris och var en av centralfigurerna i umgänget på konstnärskrogar och ateljéerna.

Några klipp om Robert Thegerström.

Conny Burman skriver i sin skrift ”Från Skvallerbänken”.

Af andra bemärkta villaägare på 1860-talet må nämnas grosshandlaren Robert Thegerström, hvilken å Dalarö ägde flera tomter och åt sin son artisten Robert (Bob) Thegerström uppbyggde icke blott en förtjusande villa utan äfven en atelier vid själfva segelleden.

Efter att August Strindberg skrivit Hemsöborna var han inte längre välkommen till Kymmendö. Då var det Robert Thegerström, som han träffat i Frankrike som hjälpte honom att ordna boende på Dalarö.

Veckojornalen 1943: Efter konserten gjorde hela sällskapet en liten tripp till konstnären Thegerström, som hade tre vackra villor i »Kroken». Där står nu Åkerlunds charmanta chateau.

Familjen Thegerströn köpte fastigheten vid nuvarande Lyngsåsa 1885.
Anm**.** Området i slutet av 1800-talet kallades Thegerströms udde och ägdes till 1853 av fiskaren Nils Molins änka. Då köpte musikhandlaren Lars Rylander och 1862 övertog grosshandlare Carl Alm med hustru Henrika f. Bergman fastigheten. Efter Alms död 1876 blev det ny ägare, häradshövding Wendtland och därefter 1885, Thegerström.
Grosshandlaren Johan Robert Thegerström äger Bergshyddan (Lyngsåsa) till 1903.

Robert Thegerström var även grafiker och har gjort fina blad i mezzotint.

Robert Thegerström lät uppföra och bodde under lång tid i ett av de första husen i Djursholm, Villa Tallbacken, ritad av Ferdinand Boberg.

Robert Thegerström gifte sig 1887 med Elin Lamm. Efter giftermålet med Elin Lamm som var kusin till Zorns hustru Emma blev Robert Thegerström nära vän till Anders Zorn.

Fröken Ellen Fogelmarck skriver 1946:
De bildade en förening Thegerström, Richard Bergh och pappa och gjorde promenader. De brukade gå runt Sandviken.

Ernst Josephson.

Ernst Josephson avporträtterad av Alfred Wahlberg och av Axel Borg.

Ernst Josephson, 1851-1906, var en svensk bildkonstnär född i Stockholm. Han studerade vid Konstakademien i Stockholm och vid École des Beaux-Arts, i Paris. Ernst Josephson gjorde även studieresor till Holland, Italien och Frankrike. Josephson organiserade och ledde opponentrörelsen som motsatte sig Konstakademiens arbete och krävde en modernisering och reformering av konstutbildningen och konstnärsstödet.

När han var på Dalarö så bodde han hos sin syster på Smådalarö och umgicks bl. a. med Anders Zorn.
Han målade många porträtt, ofta av släktingar.

Ett litet urval av tavlor som Ernst Josephson målat.

Porträtt av Jeanette Rubenson, 1883.
Tavlan är målad på glasverandan till villa Gråbo, Wallinvägen 18, Dalarö.

Olja, Göteborgs konstmuseum.

Fru Hilma Marcus, Dalarö 1885.
Porträttet föreställer konstnärens syster Hilma.

Flicka i blått, 1883. Olja. Nationalmuseum Stockholm. Flickan är hans systerdotter Gelly.

Gosse med skottkärra är en av Ernst Josephsons friskaste och mest ljusstarka bilder. Han målade den sommaren 1880, på Dalarö. Man kan säga att det var omkring den här tidpunkten som han öppnade sin bildvärld för dagsljuset. Innan hade han inspirerats av äldre måleri och därför använt mörkare färgskalor.

Näcken är en bild som är målad, i olja på duk.
Det exemplar som finns på Nationalmuseum mäter 144 x 114 centimeter och målades år 1882. Tavlan inköptes med bidrag av Nationalmuseets vänner år 1915.

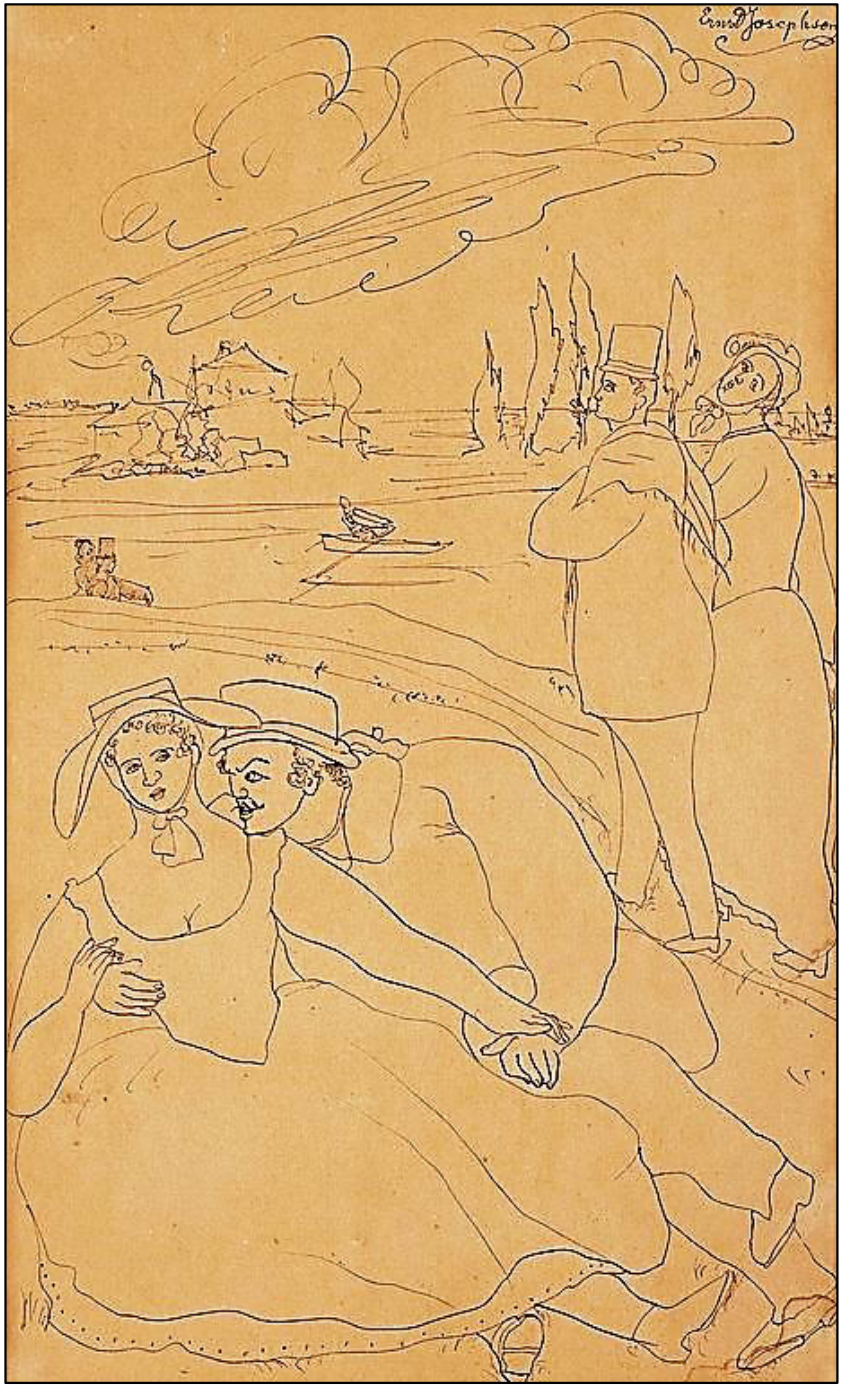

Vår (Dalarö Skans).

"Porträtt av konstnärens syster"
Otydligt signerad: "Vänlig hågkomst Ernst Josephson".
Utförd 1874-1875. Uppfodrad duk 69 x 55 cm.
(systern Beda Valfrida Josephson)

Ernst Josephsons porträtt av vännen Carl Skånberg, från 1880. Göteborgs konstmuseum.

Carl Emmerik Skånberg f. 1850 d. 1883.
Han var en svensk konstnär, som dog ung, trots att han plågades svårt av sjukdom blev han en av våra mest kända landskapsmålare.
Han var bekant med Anders Zorn. De träffades bl.a. i Rom 1882 där även Julius Kronberg, Georg Pauli och Fritz von Dardel m. fl. var med.

Carl Skånberg har gjort många målningar från platser på Dalarö.

Här en tavla av Villa Grantorp på Dalarö, 1871.
Nuvarande adress är Baldersvägen 39. Ca 27 x 38 cm.

Anders Zorn.

Självporträtt.

Störst av dem alla, med tidig internationell namnkunnighet och sedd som en konstens förnyare, var Anders Zorn, 1860-1920. Han kom till Dalarö första gången på sensommaren 1881.

Anders Zorn levde i den hyrda sommarvillan med fästmön, sedermera hustrun Emma och modern. Här upptäckte han vågornas spel i vattnet och här utvecklade han konsten att så minutiöst noggrant återge dessa i akvarell som ingen annan gjort, varken förr eller senare. Det var också här på Dalarö som Zorn började måla nakna kvinnor i det fria.

Ett litet urval av tavlor som Anders Zorn målat.

Sommarnöje **är en akvarell utförd 1886 på Dalarö, föreställande konstnärens hustru Emma Zorn och mästerlotsen Carl Gustav Dahlström vid Dalarö ström. Med målningen tror man att Zorn ville framhålla klasskillnaderna i samhället, den välsituerade sommargästen och den enkle mannen i sin vardagssyssla. Bryggan i motivet låg nedanför familjen Lamms hus.**

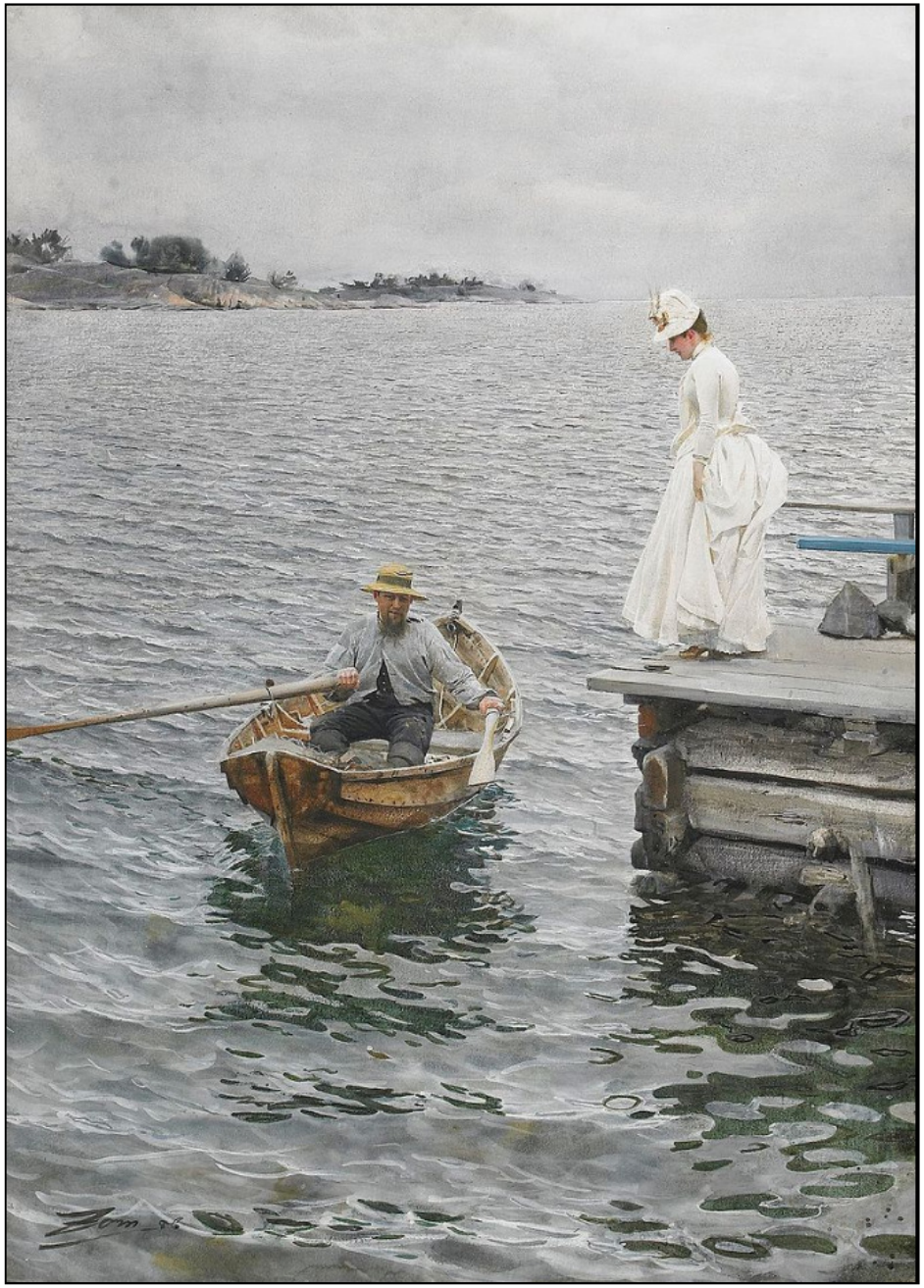

Vågskvalp, 1887, Dalarö.

Emma Lamm i schäferhatt, 1883, akvarell.
Anders Zorns andra år på Dalarö.

Frileuse, 1894. Olja.

Dalaröklippor II, 1887.
Akvarell 61 x 33 cm.

En premiär.
Revorna i tavlan uppstod när Zorn missnöjd med sitt verk skar sönder den.
Lyckligtvis räddade skulptören Christian Eriksson målningen.

Törnsnåret, 1886, akvarell. Skogsparti i Schweizerdalen. I buskarna skymtar kusinen Elin Lamm som gifte sig med Robert Thegerström.

Les baigneuses, 1889.
Olja på solfjäder.

Dalarö, Genböte, 1887, som *Brefkort*.

Kapprodd, Dalarö 1886. Akvarell 29,5 x 44 cm.

Självporträtt.

Solbad, Dalarö.

Ute, 1888, Dalarö.

Emma som nunna 1881. Hon har verkligen ett fint ansikte för det och jag undrar när de förlovade sig i hemlighet, före eller efter den här akvarellen. Även denna målad på Dalarö.

Emma Lamm i halmhatt 1881 målad på Dalarö. Målningen kallas förlovningsporträttet.

Anders Zorns akvarellmålning Sommarnöje, målad på Dalarö, från 1886, slog rekord, när den 2010 såldes på Stockholms auktionsverk för 26 miljoner.

Mer om denna tavla på näst sida.

Text skriven av *Intendent Anders Lundström, Svenskt Måleri, i samband med försäljning av Anders Zorns tavla Sommarnöjet..*

På nyåret 1881 träffade Anders Zorn Emma Lamn hemma hos Emmas svåger, bokförläggare Hugo Geber. Zorn hade blivit ombedd att utföra ett portratt av unge Nils Geber och moster Emma var tillkallad för att hålla ordning på sin bångstyrige systerson. Säkert en gammal tant, tänkte Zorn, men ack så fel han hade! De blev djupt förälskade och i juni förlovade de sig i all hemlighet. Emma bodde i Stockholm på vintrarna och till sommaren flyttade hela hennes familj ut till skärgården, närmare bestämt till Dalarö, dåtidens största lotsplats i Sverige, där de hyrde av mästerlotsen Carl Gustaf Dahlström.

I oktober 1885 äger vigseln mellan Anders Zorn och Emma Lamm rum i Stockholm. Bröllopsfesten på Hotell Phoenix var mycket lyckad, Carl Larsson sjöng om det härliga jägarlivet och Ernst Josephson deklamerade en egen dikt till brudparets ära.
En lång och mycket innehållsrik bröllopsresa stod snart för dörren. Den gick österut, till Tyskland, Österrike, Ungern, Rumänien och så småningom, i december 1885, till Konstantinopel.

I början av sommaren 1886 anlände makarna Zorn till Dalarö. I sina självbiografiska anteckningar skriver Anders Zorn.
Hemkomna till Sverige bodde vi hos min svärmor på Dalarö och jag började genast gå lös på naturen, att lösa nya problem. Vad som nu tycks ha lockat mig särskilt var vattnets lek och reflexer, att riktigt få det att röra sig, sätta vågorna och allt i perspektiv och vetenskapligt förklara allt med minutiös skärpa.

Det var således inte för att berätta om befolkningens villkor, som i Vårt dagliga bröd, från samma år, som Anders Zorn målade på Dalarö, utan han ville skildra ett sommarnöje som för honom och hans hustru var förknippat med lyckliga minnen. Det är nu som vattnet på allvar fångar konstnären. Det är egentligen ”vågskvalpet" som tjusar honom och som han studerar och återger med ett dittills okänt mästerskap, vågornas lek invid stranden och speglingarna från himlen, molnen och glittret över fjärdarna.
I tavlan *Sommarnöje* är det impressionisten Anders Zorn som målar, den suveräne iakttagaren av det flyende ögonblicket. Han specialiserade sig aldrig som marinmålare. Men det är ändå ingen tvekan om att hans ”vattenmåleri” överträffar det mesta som utförts i vårt land, kanske också internationellt. Vad Zorn upptäcker hos vattnet, med artistens förfinade blick, är mindre själva elementet som dess förmåga att ge liv och rörelse till det omgivande, vare sig det omgivande är ett fartygs stäv, en brygga eller himlens, molnens och den gröna strandens alla skiftande färger. Det är den rörliga vattenspegeln han älskar, reflexernas skönhet från sol till gråväder och aftonljus.
Emma Zorn älskade sommarnöjet på Dalarö. Hennes mor Henriette Lamm hade hyrt där av mästerlotsen Dahlström, vackre lotsen kallad, sedan 1879 och i ett brev skriver Emma att innevånarna indelades i urinnevånarna och flyttfåglarna, de senare var sommargäster, i regel från Stockholm. Mötet mellan flyttfåglarna och urbefolkningen kom i Zorns akvareller att äga rum vid Dalarös bryggor.

Hans Henrik Brummer skriver om ett speciellt möte, det i *Sommarnöje*:
***I tavlan Sommarnöje* skildrar den koncentrerade förberedelsen inför den något äventyrliga förflyttningen från bryggans träplank till en gungande skärgårdseka. Den kvinnliga sommargästen ordnar sin promenaddräkt, medan roddaren med säkra grepp manövrerar sin båt för att lägga till vid bryggans kant. Målningens titel är passande till detta möte mellan en flyttfågel och en urinnevånare, ett av konstnären regisserat möte där enligt den troliga rollförteckningen Emma Zorn uppträder som sommargäst hämtad av sin mors hyresvärd, mästerlotsen Carl Gustaf Dahlström.**

Carl Larsson.

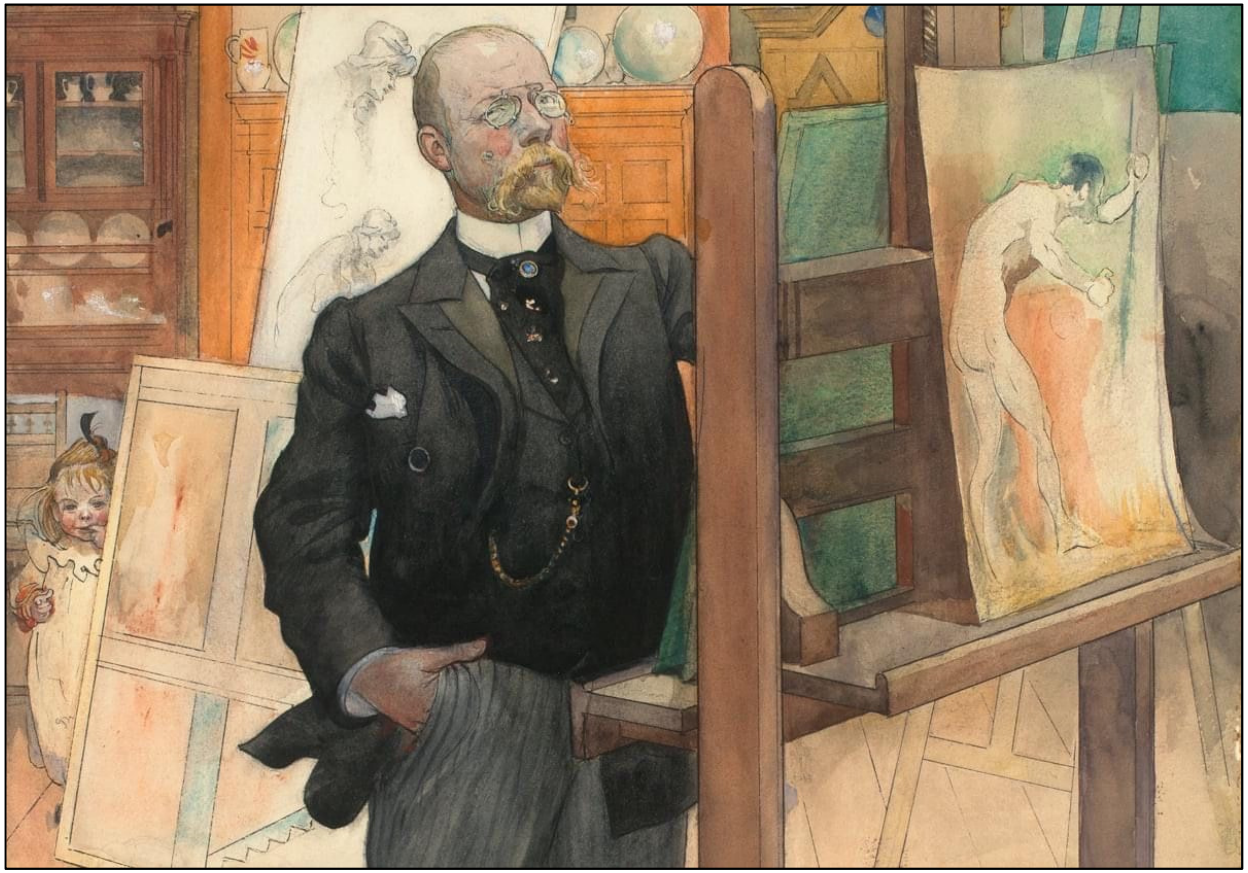

Självporträtt 1895.

Carl Larsson 1853 – 1919. Utbildning Kungliga Akademien för de fria konsterna. Carl Larsson vistades på Dalarö i samband med hans kontakter med bl. a. Karl-Otto Bonnier, Anders Zorn och August Strindberg.

1885 äger vigseln mellan Anders Zorn och Emma Lamm rum i Stockholm. Bröllopsfesten på Hotell Phoenix var mycket lyckad, Carl Larsson sjöng om det härliga jägarlivet och Ernst Josephson deklamerade en egen dikt till brudparets ära.

Ett litet urval av tavlor som Carl Larsson målat.

När Carl Larsson fyller 60 år 1913 får Karl-Otto Bonnier idén att ge ut en bilderbok – *Andras barn* med 32 färgreproduktioner – ett urval av Carl Larssons bästa barnporträtt.
Konstnären skrev ett företal och tillägnade boken Emma Zorn, ”henne som har en moders hjärta för andras barn”.
Först i boken kommer förläggarens dotter Greta.

Greta och Dora-Nora.
Målad på Dalarö 1891.
Pastell 104 x 70 cm.
Bonniers Porträttsamling Nedre Manilla.

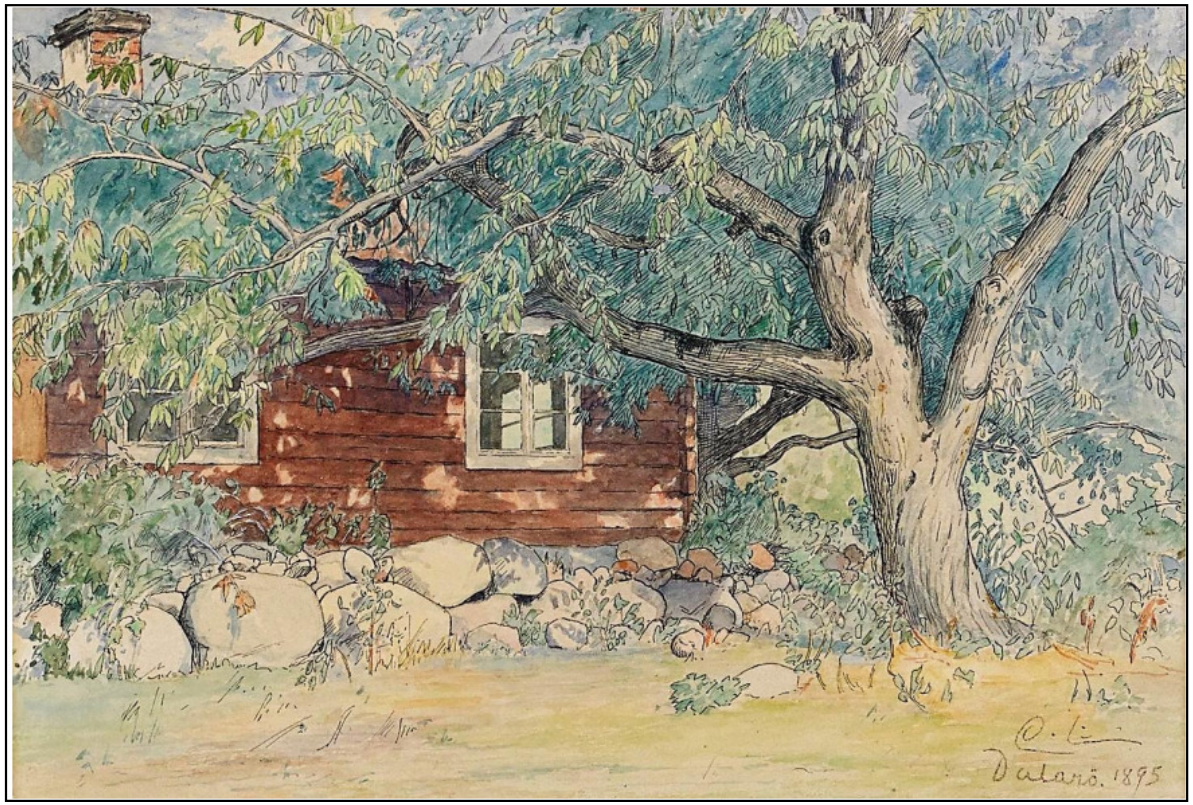

Rött hus på Dalarö 1895, akvarell och tusch på papper, 20 x 29 cm.
Vilken stuga han målat av är okänt.

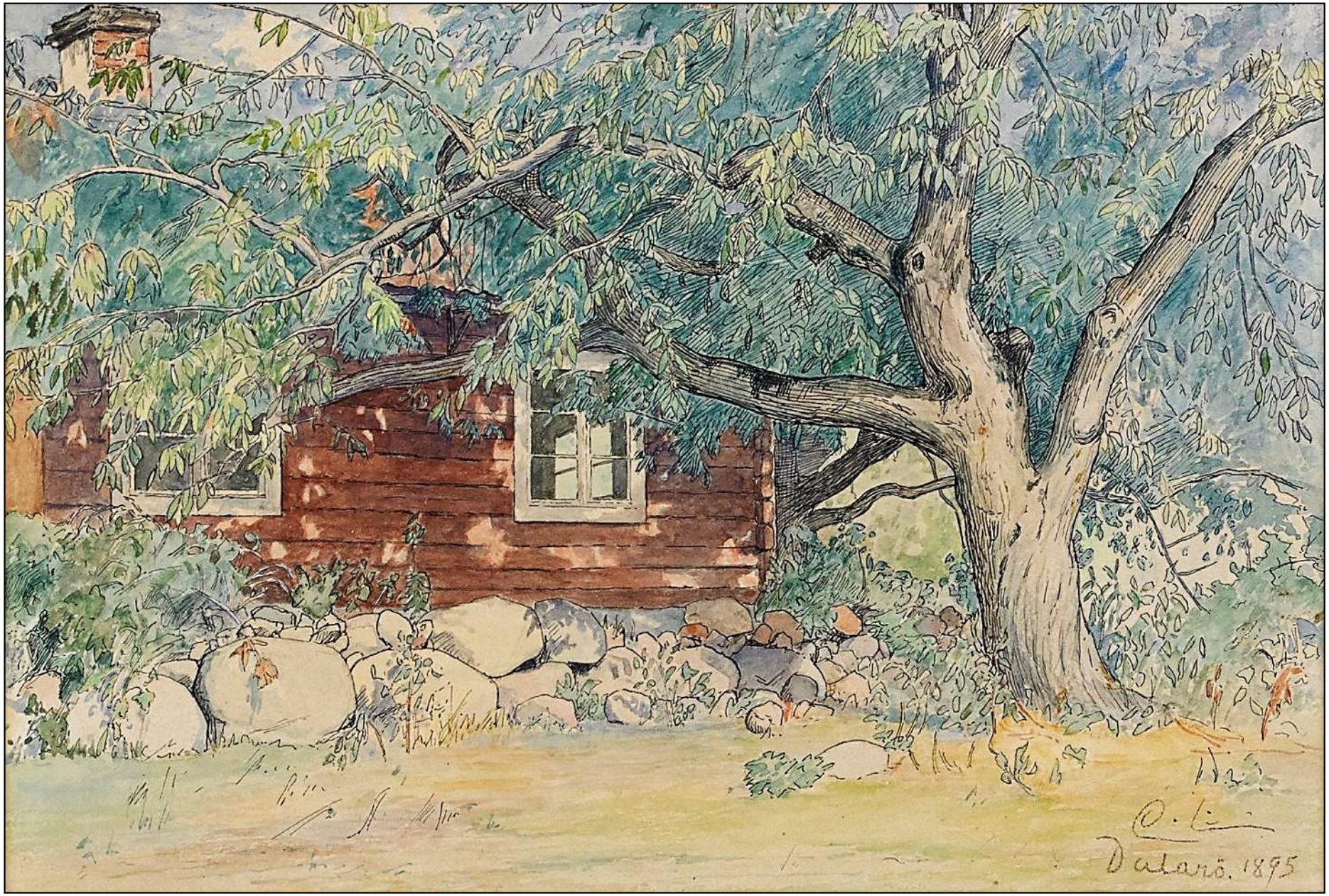

Rött hus på Dalarö 1895.

Sommaren 1881 åker familjen Strindberg till Kymmendö i sällskap med jordfrun.
Denna sommar hyrde även Carl Larsson där.

Carl Larsson tecknade en inbjudan till gästerna till dottern Gretas dopkalas.

Greta Strindberg, dotter till
August Strindberg och Siri von Essen.

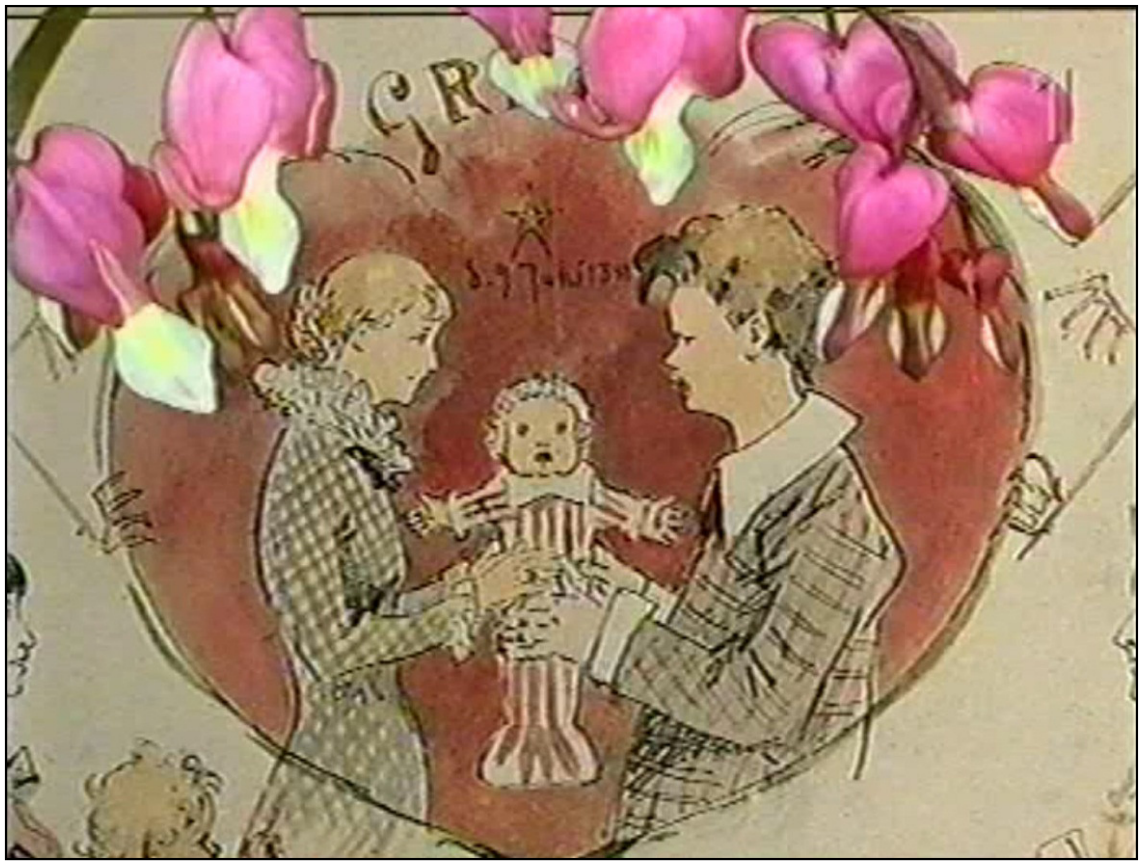

Dopförrättare var Dalarös kyrkoherde Israel Zetterqvist.

66. På Hufvudskär.

Strindbergs stora kulturhistoria *Svenska Folket I–II* var ett pionjärarbete på sin tid men första upplagan 1881–82 blev nedsablad av fackmännen. Det berodde inte bara på att Strindberg hade gjort sig skyldig till åtskilliga sakliga misstag – författandet av det tusensidiga faktaspäckade verket hade inte tagit mer än ca ett år, i och för sig en enastående arbetsprestation – utan framför allt på att han hade skrivit med en radikal politisk tendens och att han kritiserade Erik Gustaf Geijer, vilken allmänt betraktades som en av Sveriges främsta kulturpersonligheter och historieskrivare. Huvudillustratör Carl Larsson.

På Huvudskär.
Illustration ur boken Svenska Folket II.

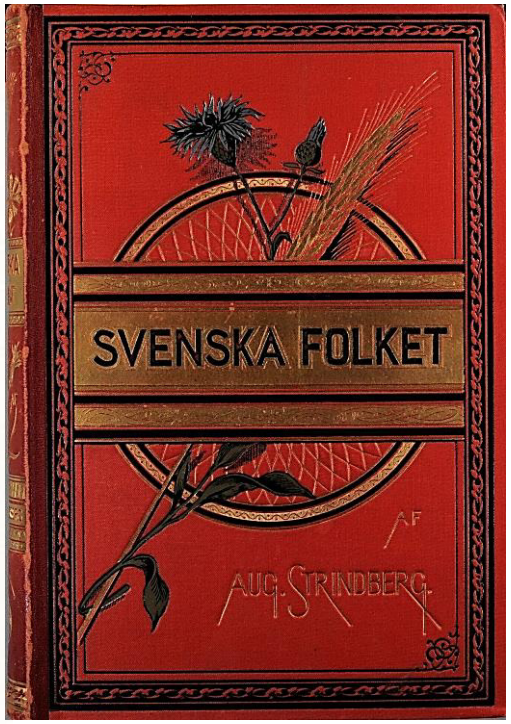

Vid mitten av 1880-talet framförde de så kallade Opponenterna kritik mot Konstakademien. Carl Larsson (i mitten) var drivande, liksom Ernst Josephson (höger om Larsson). Med på bild är även Per Hasselberg, August Hagborg och Richard Bergh.

RITAD AV HANS GAMLE VÄN.

”Porträtt av August Strindberg” 1899.
Kol och olja på duk 59 x 39 cm.
Nationalmuseum.

Hanna Pauli.

Hanna Pauli, född Hirsch år 1864, död 1940, studerade först på Konstakademien, därefter i Paris. Hanna Pauli gifte sig 1887 med Georg Pauli, målare, tecknare, skulptör, etsare och skriftställare. Barn och familj upptog därefter mycket av Hannas tid och hemmet blev en samlingsplats för många av dåtidens kulturpersonligheter. Hon målade främst intima interiörer och psykologiskt inträngande porträtt och intar en speciell plats i svensk konsthistoria med bland annat en del finstämda grupporträtt.

Målning gjord av Georg Pauli.

Hannas stora begåvning kom i dagen redan under somrarna 1874-1876 ute på Dalarö där familjen Hirsch tillbringade den ljusa årstiden. Hon tecknade sina små skissböcker fulla med för sin ålder mycket avancerade teckningar av de snickarglada Dalaröhusen.

Ett litet urval av tavlor som Hanna Hirsch Pauli målat.

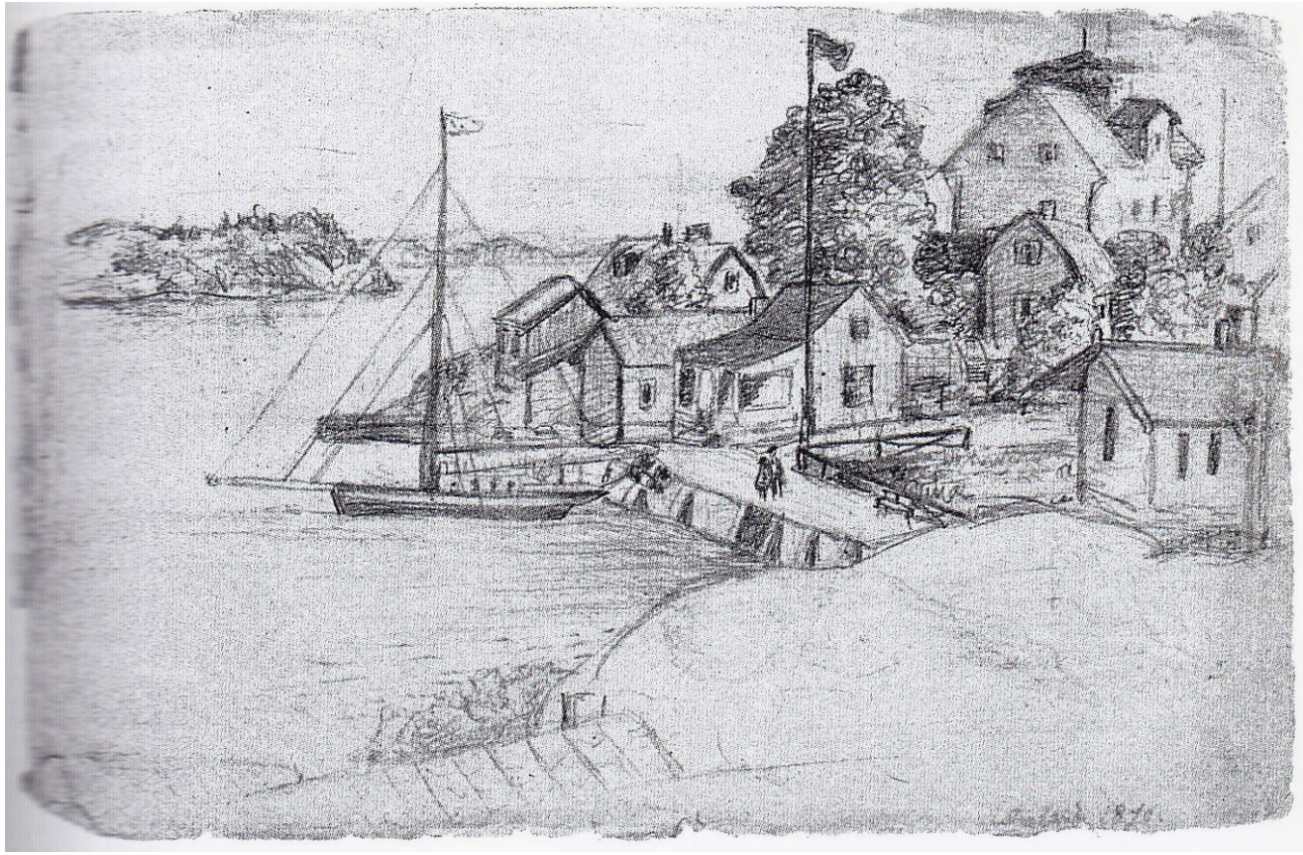

Teckningen är gjord av Hanna Pauli då hon var 12 år, 1876.
Den visar miljön vid Fiskarhamnen före branden 1890 då dessa hus brann ner.
Som tolvåring tecknade hon flera motiv på Dalarö.
Hon bodde som barn hos sina föräldrar vid Odinsvägen, nära skolan.

Husen ner mot Hotellbryggan/Fiskarhamnen.

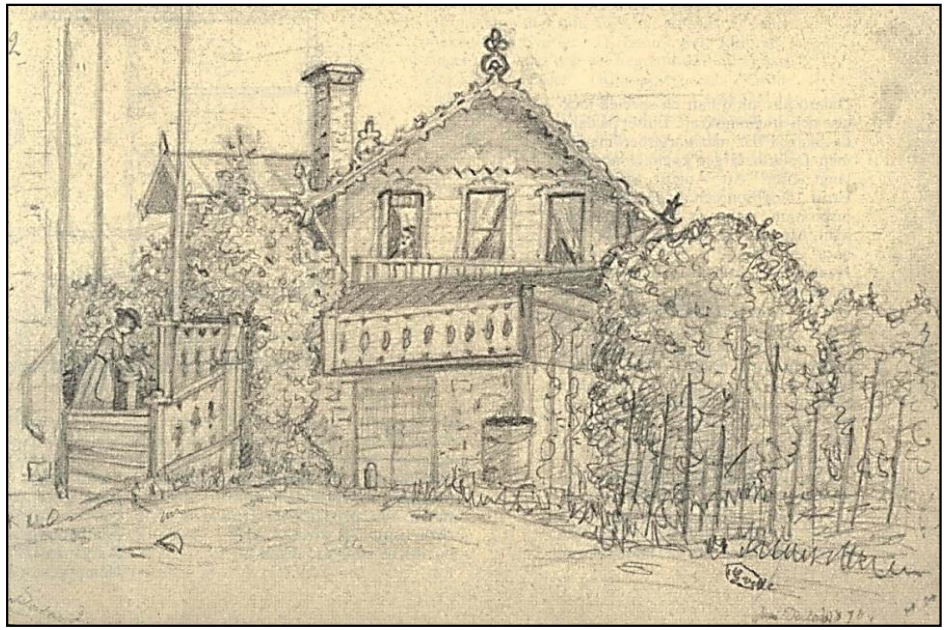

Okänt hus.

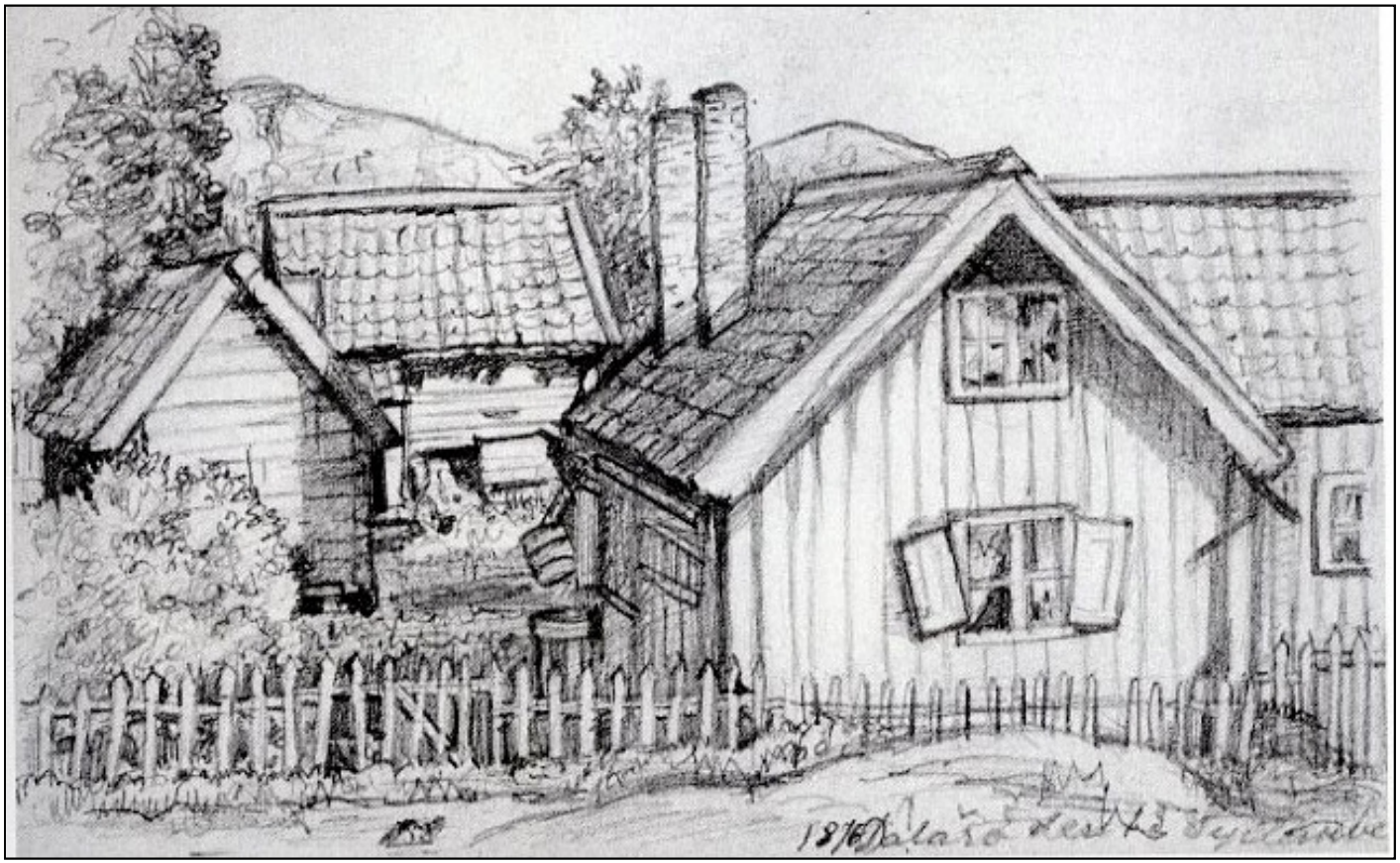

Hanna Hirsch Paulis teckning 1876 av gården. Lotsberget i bakgrunden.

”Prestgården i Dalarö”. Blandteknik /krita ca 11 x 15,5 cm.

Hannas porträtt av sin man Georg, 1887.

Eva Bonnier.

Eva **Fredrika Bonnier, född 1857 i Stockholm, död 1909 i Köpenhamn, var en svensk porträttmålare och en av de främsta svenska kvinnliga konstnärerna under 1800-talets senare del. Eva Bonnier var dotter till bokförläggaren Albert Bonnier och hans maka Betty Rubenson.**

Efter akademiska konststudier i Stockholm flyttade hon till Paris där hon studerade vidare.

Eva ägde huset som hon lät bygga på Torsvägen 30, 1904, där hade hon på övervåningen sin ateljé.

Eva i sitt hus på Torsvägen.

Familjen Albert Bonnier med Eva i mitten, troligen 1860-tal.

Utsikt från Lotsbryggan”. Bryggan är en av fiskarnas brygga. Lotsbryggan var större och bättre underhållen. I bakgrunden syns Jutholmen.

Teckning ur skissblock, Bonniers porträttsamling, Nedre Manilla, Stockholm.
Teckningen visar ett parti från den äldre delen av centrala Dalarö, Dvärgbacken.

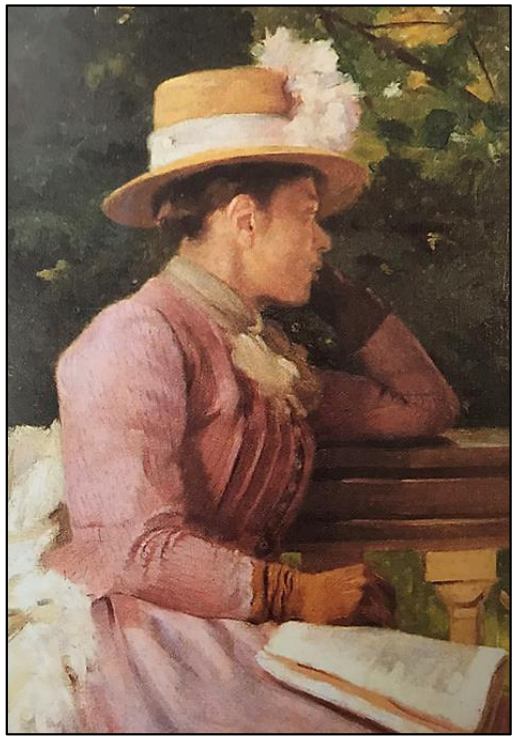

Jenny Bonnier 1886, olja, Bonniers porträttsamling, Nedre Manilla.

Julia Hasselberg 1904, olja, Blekinge museum. Porträtt av Eva Bonniers adoptivdotter, dotter till skulptören Per Hasselberg.

Några typiska porträttmålerier.

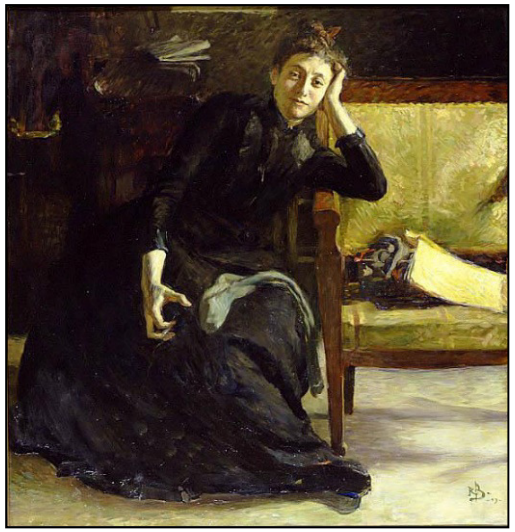

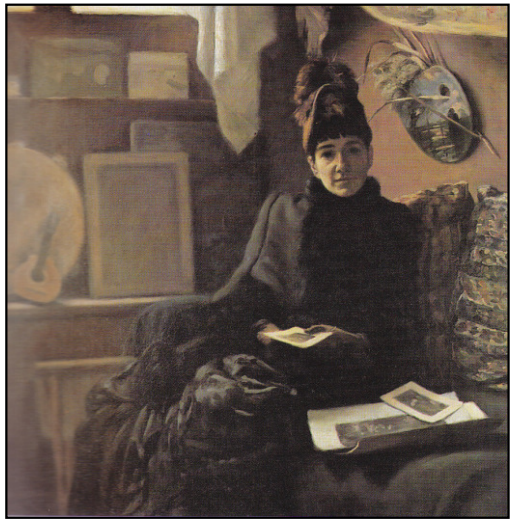

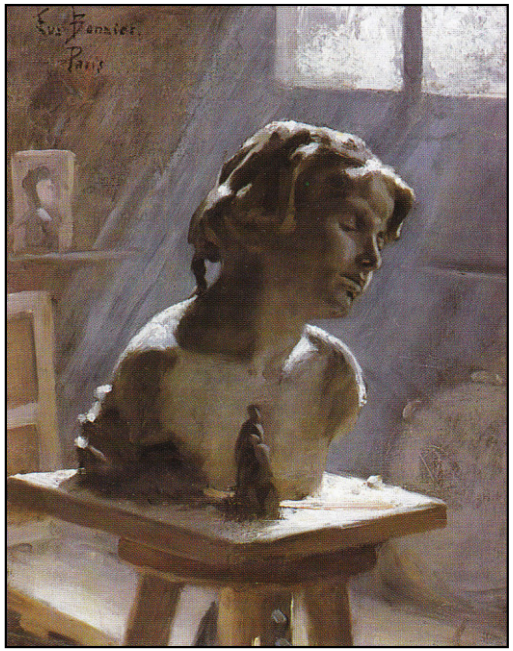

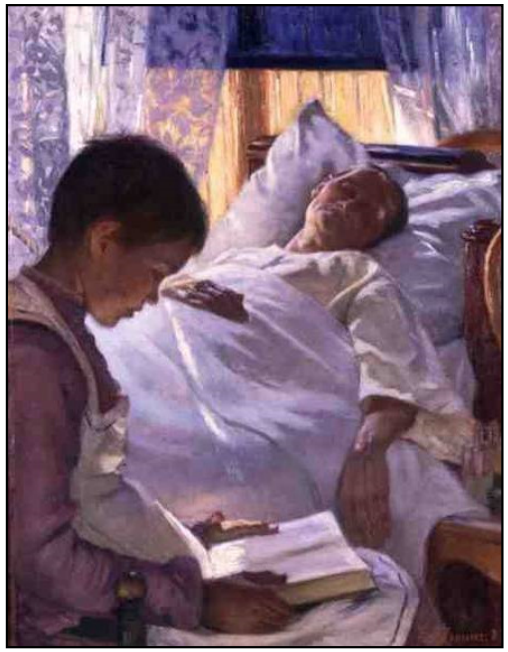

Några typiska porträttmålerier gjorda av Eva Bonnier.

Hushållerskan 1890.

Självporträtt (Eva 18 år).

Eva Bonnier med okänd besökare i sin ateljé omkring 1892. På staffliet syns hennes porträtt av Johan Olof Hjalmar Lundbohm, som var en svensk geolog, kemist, företagsledare, mecenat och konstkännare. Han var LKAB:s förste disponent i Kiruna.

1875

Några händelse i Eva Bonniers liv.

1875 är Eva Bonnier 18 år och börjar som elev på August Malmströms konstskola. 1878 blir hon antagen till Kungliga Akademien för de fria konsterna.

1883 flyttar hon till Paris för att studera måleri, och hon väljer Académie Colarossi – en konstskola som tar emot både kvinnor och män.

Under Parisåren deltar Eva Bonnier också i många utställningar, bland annat visas hennes målningar på den årliga Parissalongen och på världsutställningarna i Paris 1889 och Chicago 1893.

1889 flyttar Eva Bonnier hem till Sverige igen och installerar sig i ateljén på Hamngatan i Stockholm. Här målar hon finstämda beställningsporträtt som tillhör hennes främsta.

Hon anslår bland annat 1903 en årlig summa till konstnärlig ”dekorering” av offentliga byggnader och platser i Stockholm. Samtidigt utser hon en grupp personer – också den kallas nämnd – som ska göra beställningarna av konsten i samråd med henne: H.K.H. Prins Eugen, Richard Berg, Ferdinand Boberg samt författaren Tor Hedberg.

Redan 1901 upprättar Eva Bonnier sitt testamente som omfattar en fond om 385 000 kronor och specificerar hur den ska användas till offentlig konst samt att en nämnd för fonden ska instiftas.

Eva Bonniers sommarhus är en sommarvilla uppförd i fornnordisk stil 1904, vid Torsvägen på Jungfruberget på Dalarö för konstnärinnan Eva Bonnier, efter ritningar av arkitekten Ragnar Östberg.

År 1909 är Eva Bonnier på besök i Köpenhamn. Hon faller från sitt hotellfönster på Hotel Cosmopolite och avlider några dagar senare av skadorna.

1906 gjorde tidningen IDUN – Illustrerad tidning för kvinnor och hem, nr 35 – ett reportage vid ett hembesök på Torsvägen på Dalarö hos Eva Bonnier.

Se DHF:s artikel A102-35.

Eva Bonniers hus på Torsvägen 30, Dalarö 7:7.
Ateljéfönstret syns på taket, bild från okänt år.

Per Hasselberg.

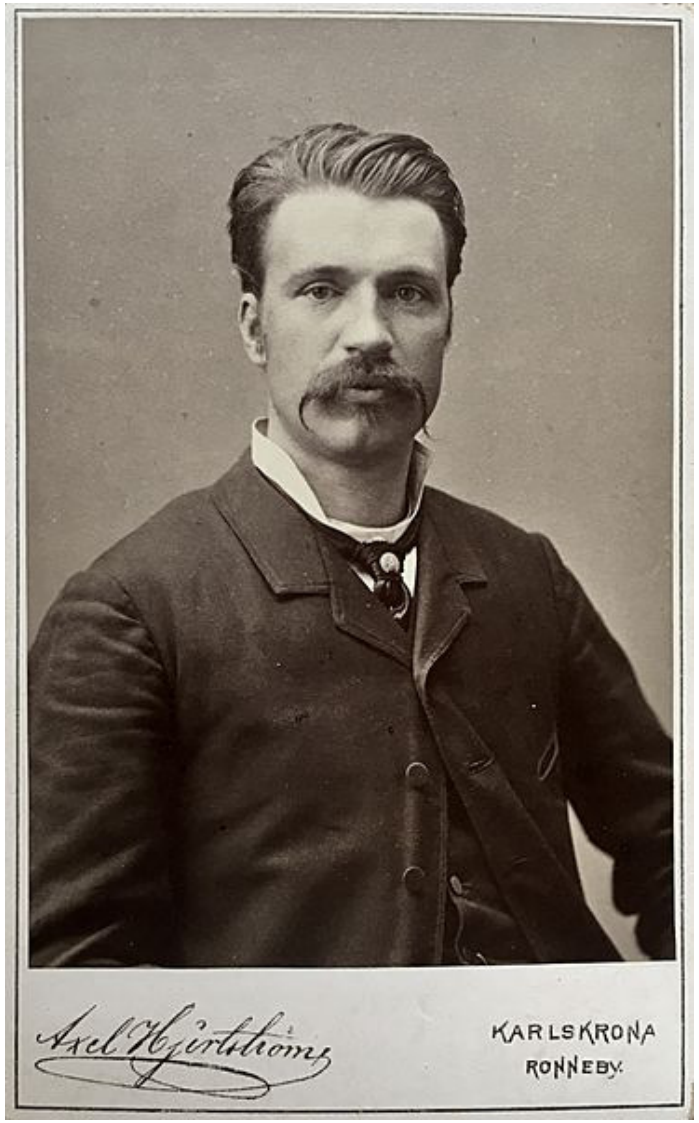

1885.

Per Hasselberg, f. 1850 d. 1894, blev en känd skulptör. Han vistades ett antal gånger på Dalarö, främst för att han under en period hade ett förhållande med Eva Bonnier som han träffat bland de svenska konstnärerna i Paris, men också för att han samverkade med flera av de övriga konstnärerna bland ”Opponenterna”.

Eva Bonnier var förälskad i Hasselberg och ville att de skulle gifta sig, de inledde en relation och förlovade sig, men förlovningen bröts 1892. När Hasselberg var fyrtiofyra år gammal dog han av en hjärtsjukdom, då adopterade Eva Bonnier hans dotter Julia, som han fått tillsammans med Signe Larsson, en 16 år gammal modell i Stockholm.

Ett litet urval av skulpturer som Per Hasselberg gjort.

Snöklockan 1881.

Grodan1891.

Näckrosen 1892.

Prins Eugen 1890.

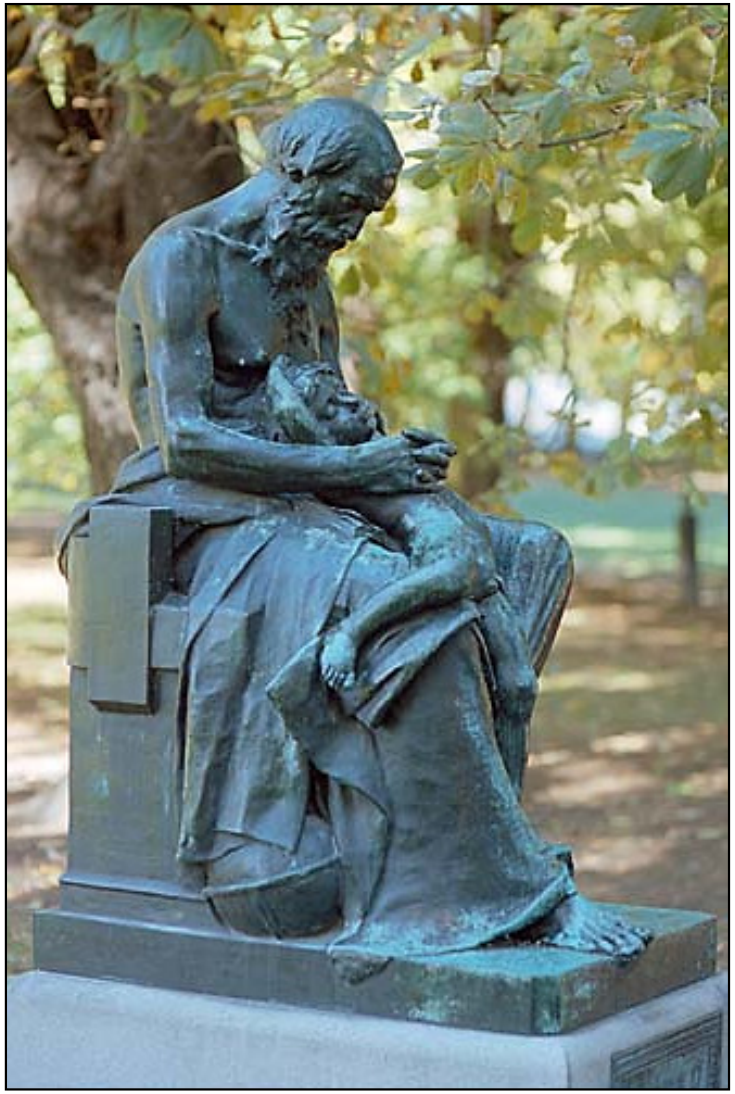

Farfadern 1885-1886.
Humlegården i Stockholm.

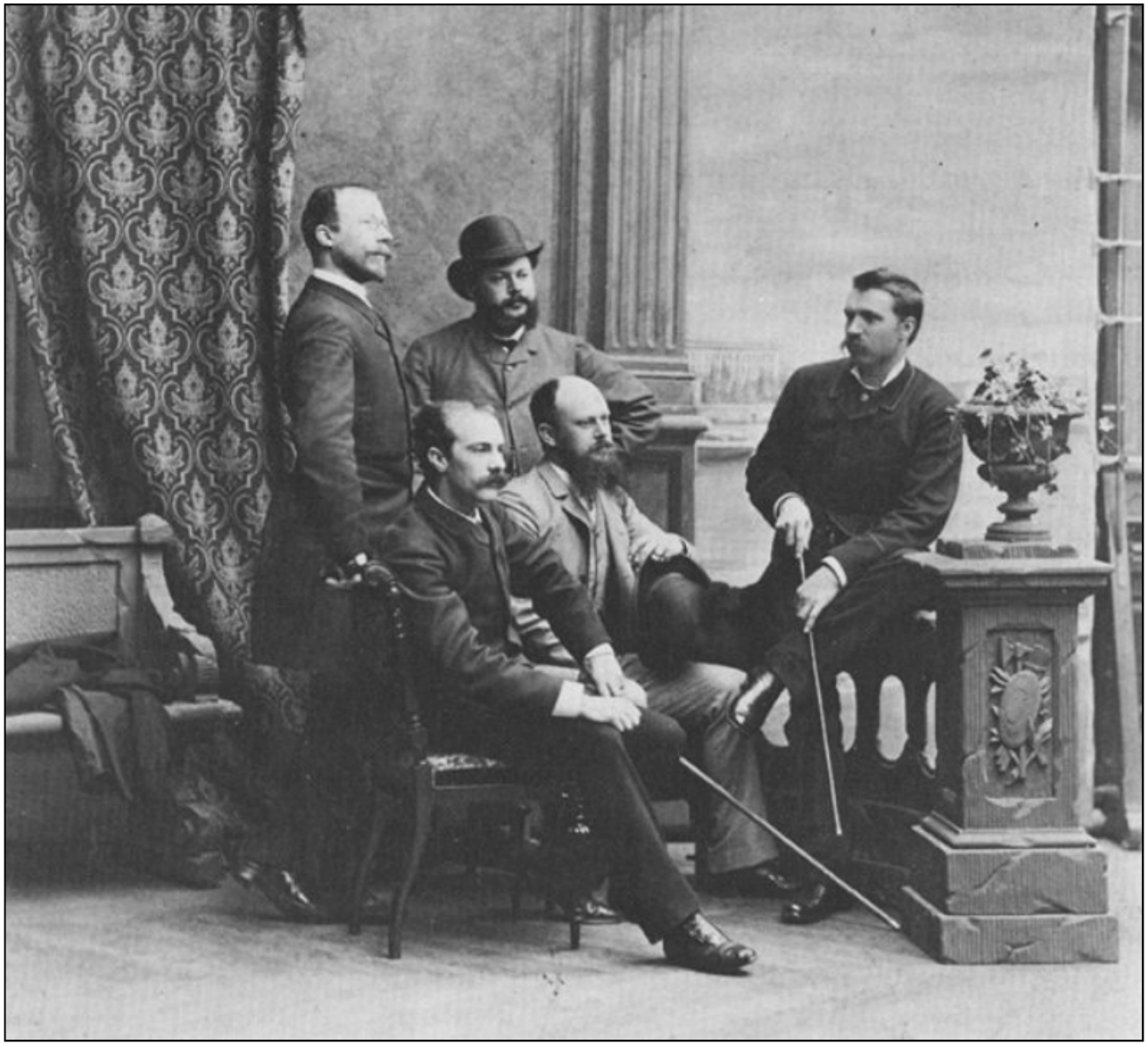

Opponenterna:
Carl Larsson, Richard Bergh, Ernst Josephson, August Hagborg och Per Hasselberg i Paris 1885.

Under sina första Parisår hade den fattige Hasselberg haft rätt begränsade kontakter med den nordiska konstnärskolonin, men efter framgången med ”Snöklockan” introducerades han för det skandinaviska artistkotteriet i Montmartre och blev en av ”Pariserpojkarne”, Georg Paulis benämning för de svenska konstnärer som på 1880-talet utgjorde kärntruppen i ”Opponenterna”, vilka senare kom att bilda Konstnärsförbundet, vars omstridde ledare var Ernst Josephson.

August Hagborg.

August Hagborg var en svensk bildkonstnär född i Göteborg. Han studerade vid Konstakademien och i Frankrike tillsammans med Georg Pauli och Axel Borg. Han finns representerad på Nationalmuseum i Stockholm och Luxemburgmuséet. Hagborg är främst känd för sina vackra, realistiska målningar från Normandies kust där han porträtterade fiskarbefolkningen. Gula och röda toner är utmärkande för hans tidigare arbeten, i senare verk målade han främst i en diskret grålila palett.

Det finns två motiv från Dalarö, en benämnd ”Dalarö” och en ”Dalarö Skans i aftonsol”.

Porträtt av August Hagborg målad av vännen Ernst Josephson 1882.
Olja, Sven-Harrys Konstmuseum, Stockholm.

Ett litet urval av tavlor som August Hagborg målat.

Dalarö, signerad Hagborg, olja på duk, 53 x 74 cm.

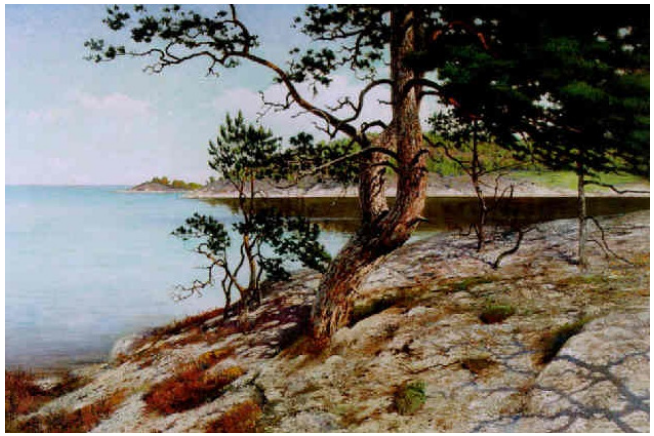

Skärgårdslandskap Dalarö,
duk, 130 x 195 cm.

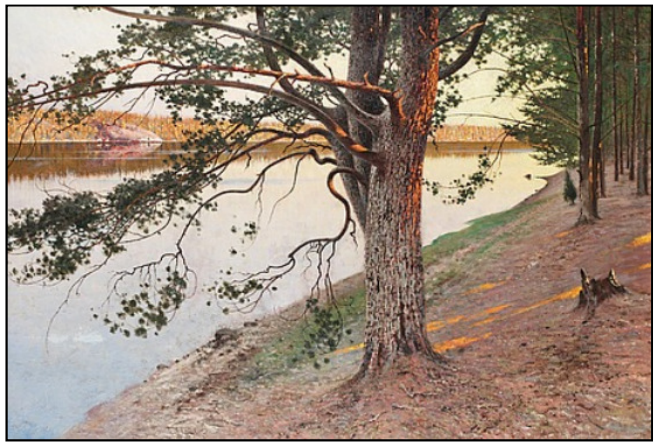

Aftonrodnad på tall i skärgården,
duk, 129 x 192 cm.

Dalarö - Motiv från Stockholms skärgård, olja på pannå, 32 x 41 cm.

Dalarö Skans i aftonsol, olja på duk, ca 92 x 65 cm.

Richard Bergh.

Sven *Richard* Bergh, född 1858 i Stockholm, död 1919 i Nacka, var en svensk konstnär, konstskriftställare och museiman. Han utnämndes år 1915 till överintendent för Nationalmuseum och han var starkt engagerad i Konstnärsförbundet.

Richard Bergh var son till konstnärerna Edvard Bergh och Amanda Helander. Han fick sin utbildning i Stockholm, först hos Edvard Perséus, sedan mellan 1878 och 1881 på Konstakademin där han mötte Nils Kreuger och Karl Nordström. Hans härifrån tidiga verk består mestadels av akademiskt målade scener ur den svenska historien. År 1881 kom Bergh till Frankrike för att i Paris studera med Jean-Paul Laurens och vid Académie Colarossi (1881–1884). Han debuterade på Parissalongen 1883.

Ett litet urval av tavlor som Richard Bergh målat.

Tavlor som inte är målade på Dalarö.

Eva Bonnier, 1889, olja. Målad i Paris. Nationalmuseum Stockholm.

August Strindberg 1905, olja. Bonniers porträttsamling, Nedre Manilla, Stockholm.

På vårsalongen med sin ateljéinteriör ”Avslutad séance”. Enkla vardagsbilder var på modet och Bergh uppvisade en bild av sin vardag.

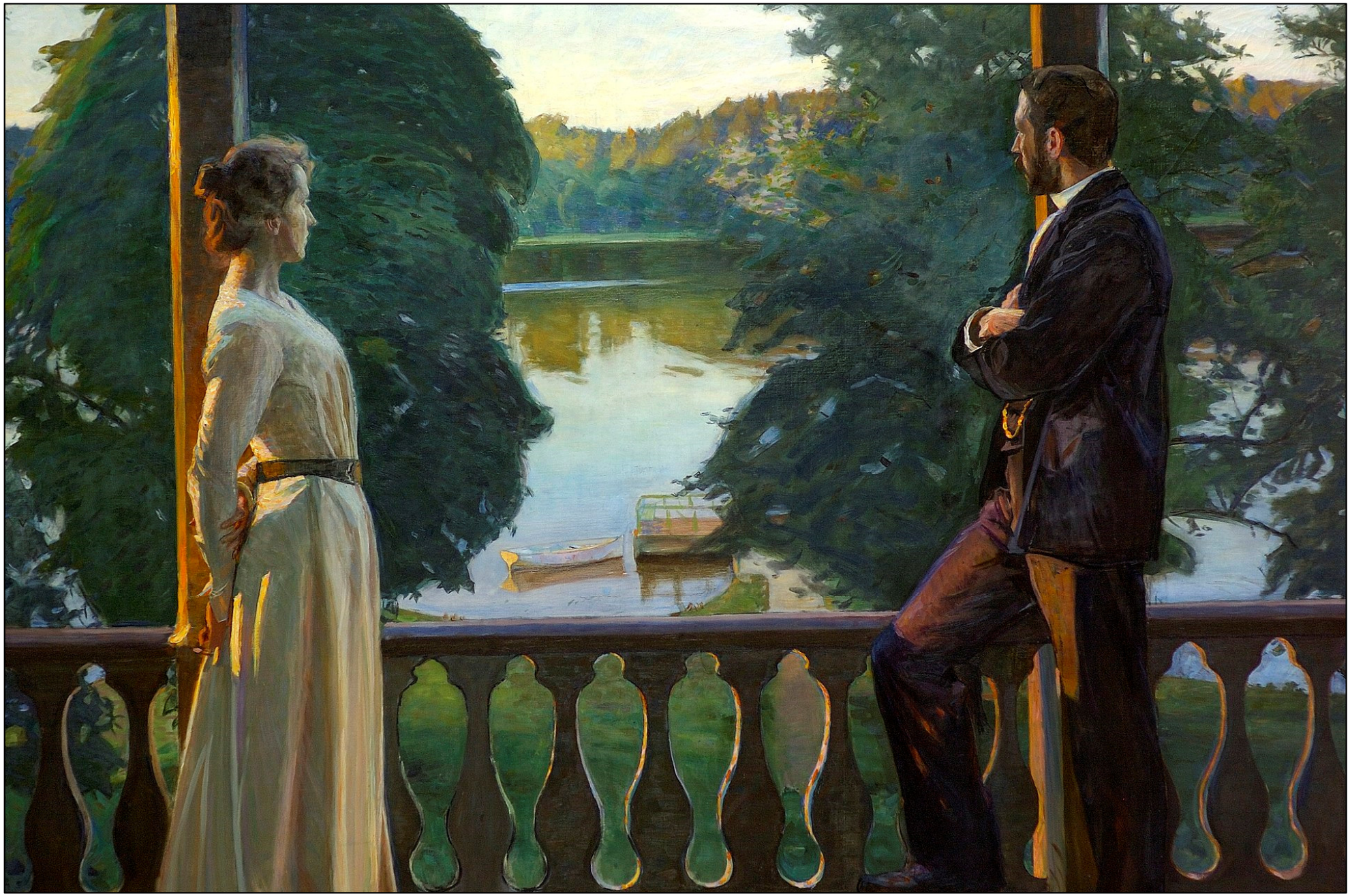

Nordisk sommarkväll.

Konstnärsförbundets styrelse målad av Richard Bergh 1903.
Från vänster syns Christian Eriksson, Eugène Jansson, Nils Kreuger, Karl Nordström (ordförande), Robert Thegerström och Richard Bergh.

Conny Burman.

C. Burman.
Fotografi.

Johan Fredrik Constantin (Conny) Burman, 1831 - 1912, var en svensk tecknare och konstnär. Conny Burman gjorde teckningar, målade och skrev berättelser. Genom sitt breda kontaktnät är han en centralgestalt för en skildring av Stockholms kulturliv under senare delen av 1800-talet. Den som vill fördjupa bilden av honom kan rekommenderas hans tre böcker "Minnen" (1904), "Post Scriptum" (1905) och "Från skvallerbänken" (1907). Delar i hans bok ”Från skvallerbänken” berättar om livet på Dalarö

Teckningsläraren.
De små inkomsterna från ämbetsverken som Conny hade i mitten på 1850-talet gjorde det nödvändigt för honom att söka förtjänster på annat håll. Kontakterna med Carl Johan Boman föreståndare för Stockholms lyceum gjorde att han sökte jobb som teckningslärare på Stockholms lyceum, men fick i stället bli sånglärare. Snart använde han också skolans lokaler till en privat ritskola som lockade många elever. Bland lärjungarna till Burman fanns August Strindberg som studerade på Lyceum mellan 1861 och 1867. Burman omnämns i "Tjänstekvinnans son" som den som anförde körerna. Conny Burman var mycket respekterad som teckningslärare för sitt gedigna kunnande. Mellan 1873 och 1880 var han privatlärare för prinsarna Gustaf [sedermera Gustaf V], Oscar och Carl.

Ett litet urval av teckningar som Conny Burman gjort.

I väntan på ångbåten 1885.
Längst bak står Dalarö-originalen Lager, Törnros och Sjöberg. De väntar på att få hjälpa till och tjäna en slant, pengar som mest går till våtvaror, ty de ledo av beständig törst.

En törstande själ vid kunskapens träd. **Den gamla eken som står i hörnet av Tullbacken och Odinsvägen, invid stenmuren vid Dalarö kyrka.**

Här har det i mer än hundratjugo år satts upp meddelanden.

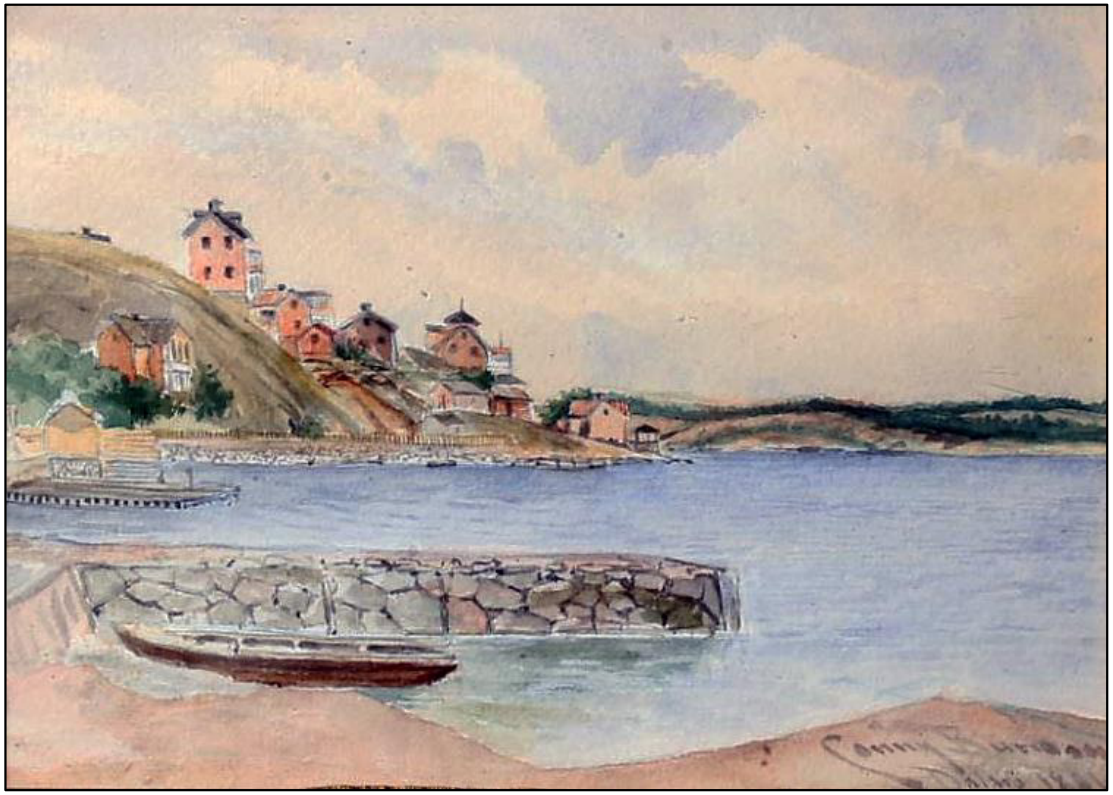

Vy från Dalarö udd mot Hotellbryggan.
Det stora huset är villa Nordamerika byggt 1890.

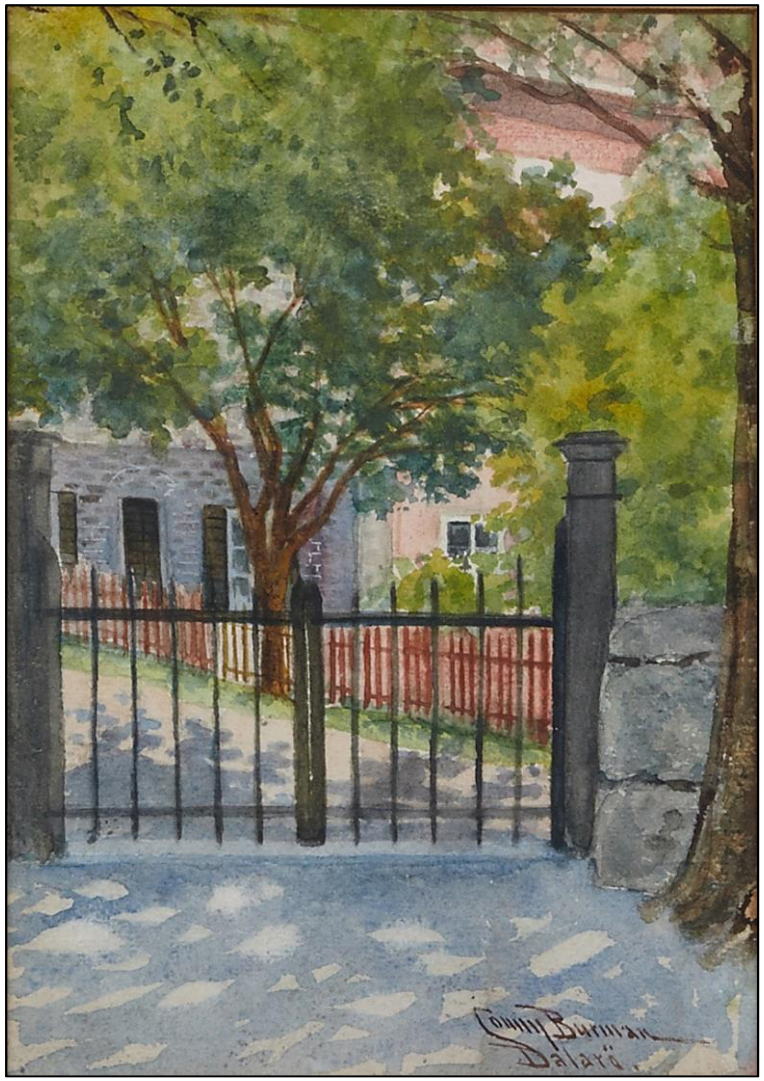

Grinden vid Dalarö kyrkogård med Tullhuset i bakgrunden.

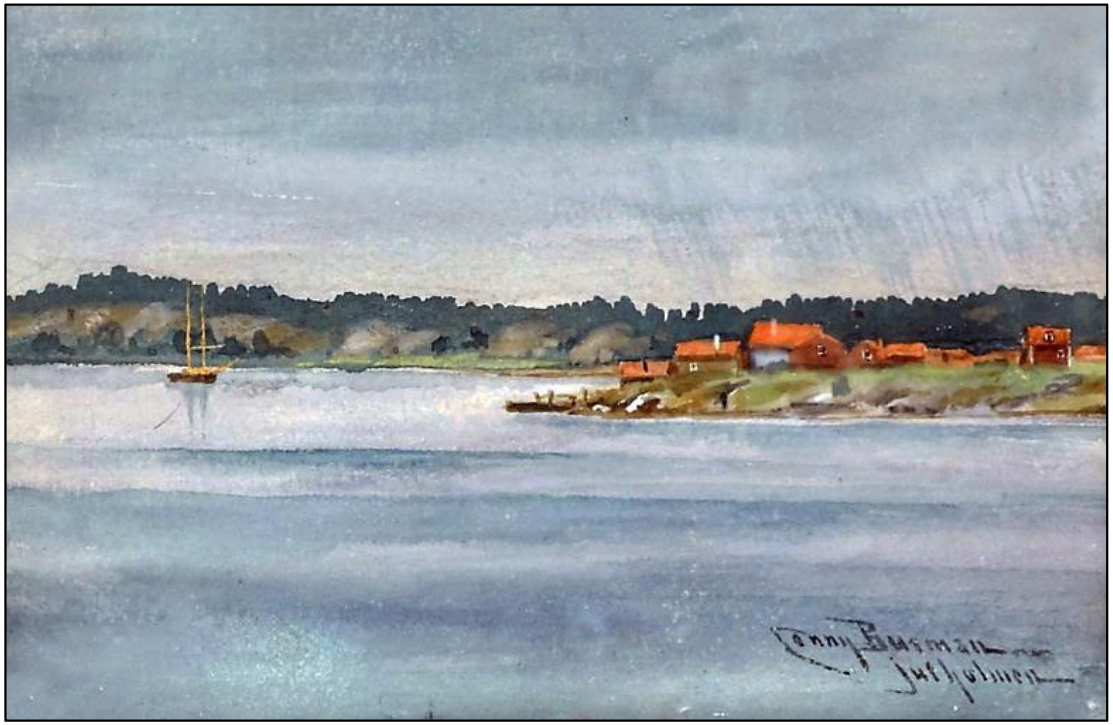

Norra änden av Jutholmen.

Okänt motiv. Storlek 17,5 x 23.

Dalarö hotell. Troligen målad 1902.
Hotellet drevs 1881 - 1907 av Martin Eklund.
Denna tavla finns på Gammelgården.

Dalarö, okänt motiv.

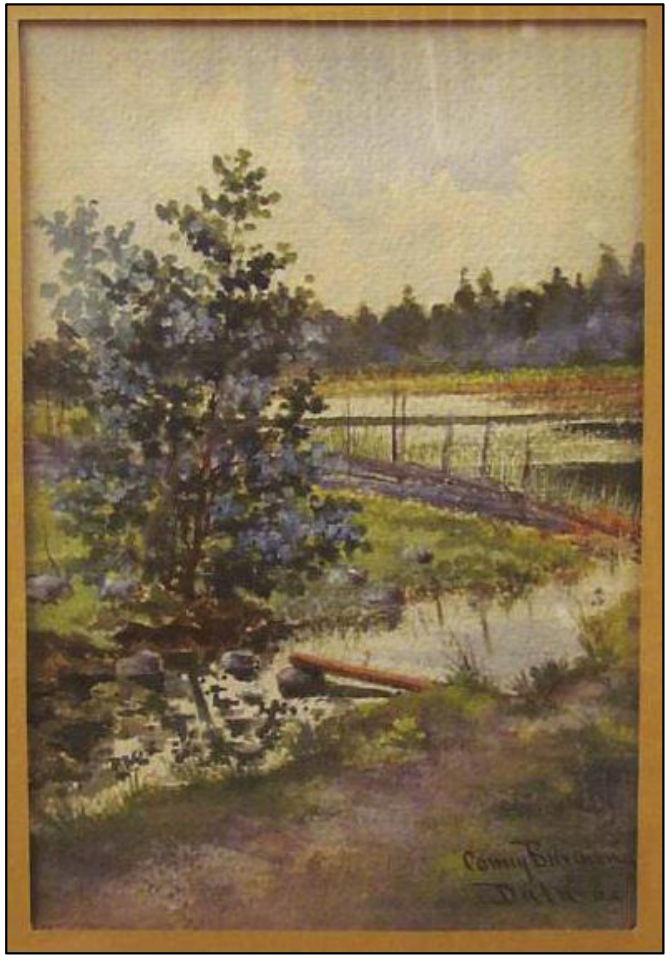

Okänt motiv. Storlek 25 x 17 cm.

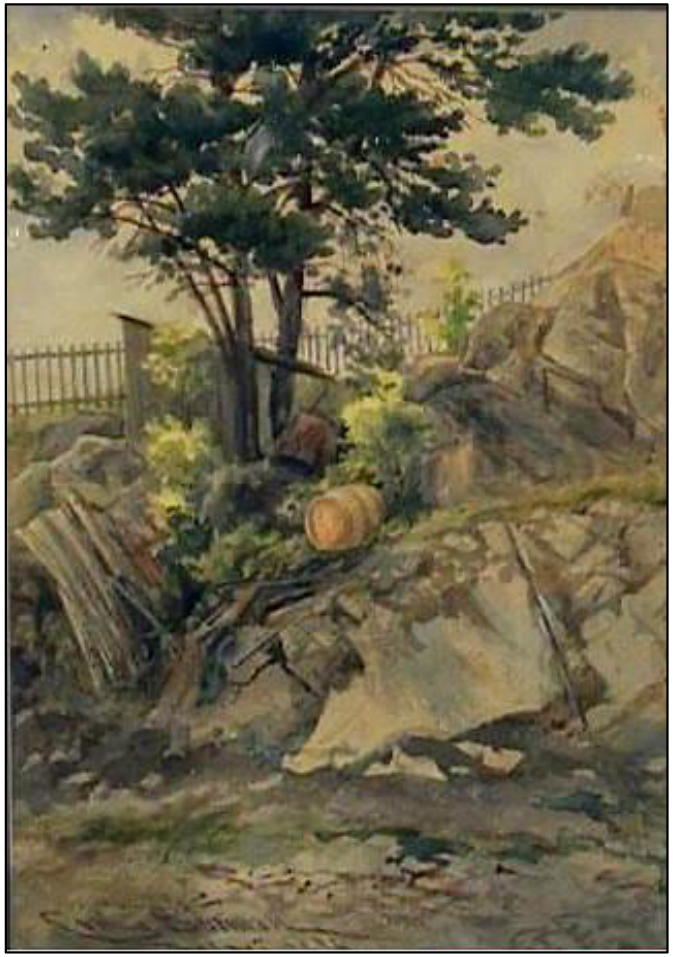

Okänt motiv.

Okänt motiv.
Målad 1895.

Villa Björkvik, Baldersvägen 52.
Storlek 16 x 25 cm.

Okänt motiv.
Storlek 18,5 x 26 cm.

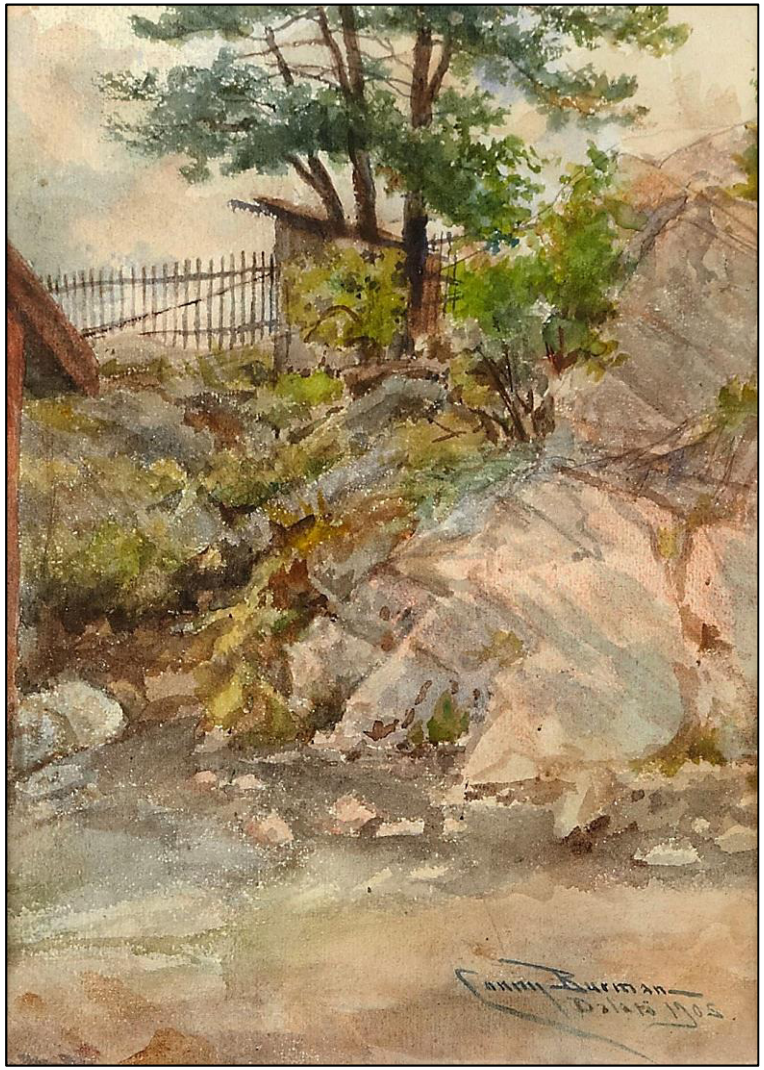

Okänt motiv. Målad 1905.

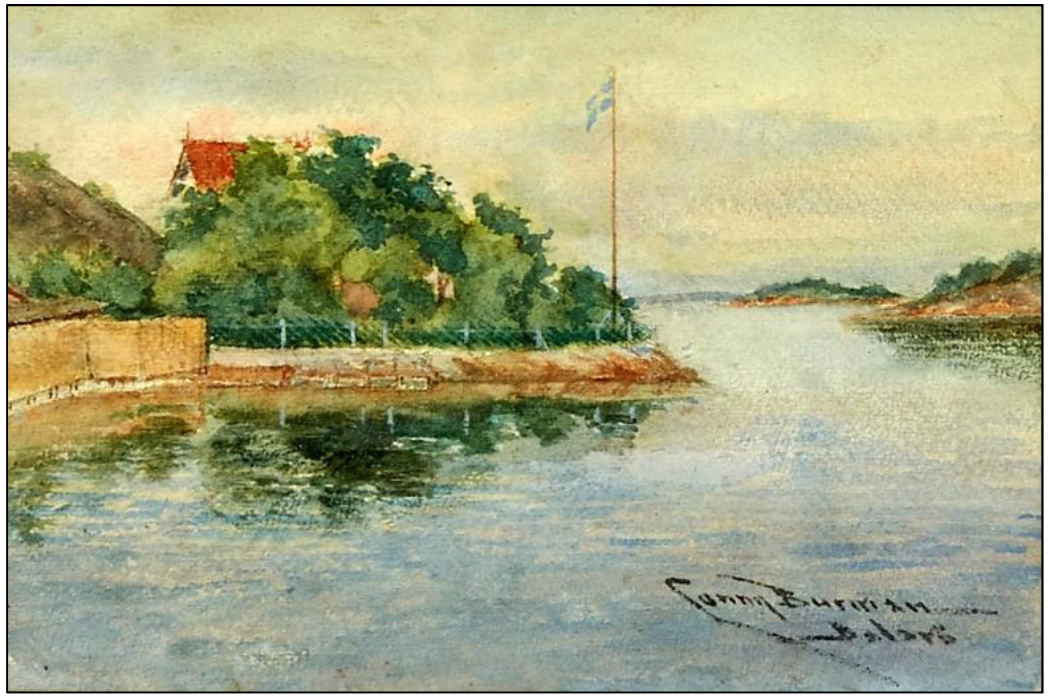

Vy från Fiskarhamnen. Kockens udde.
Till vänster ligger Lotsberget.
Storlek 18 x 27 cm.

Vy från Lotshuset/Vandrarhemmet mot Hotellbryggan.

Nästan alla hus på tavlan brann ner vid den stora branden 1890.
Handlare Anders Olssons hus, byggt 1907, är det med flagga.

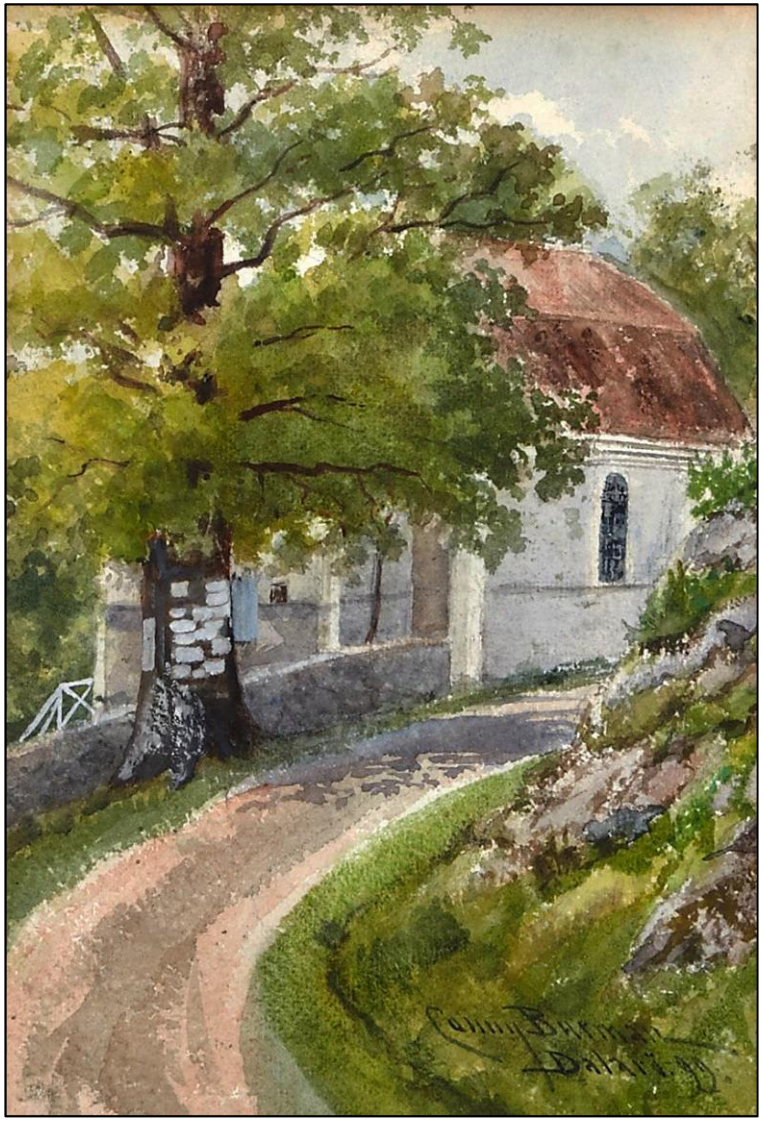

Kunskapens träd i hörnet av Tullbacken och Odinsvägen.
Målad 1899. Storlek 27 x 18 cm

Dalarö Skans på Stockskäret/Stockholmen.
Storlek 22 x 31 cm.

Dalarö udd, vy från Dalarö Strandväg.

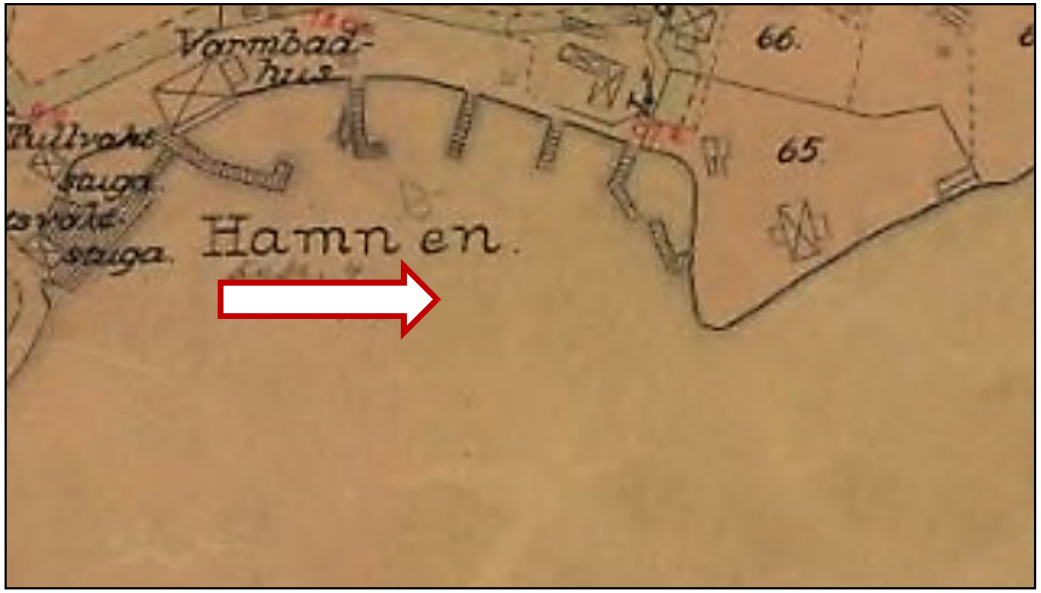

Generalmajor Z. Rudbecks villa på Kockens udde och ångfartyget Sirius.

Förutom alla målningar och teckningar har Conny Burman skrivet mycket om Dalarö. Ur hans bok "Från skvallerbänken" har DHF gjort ett utdrag av den del som berör Dalarö.

DHF har även fler bilder och redovisningar som grundar sig på Conny Burmans text och bilder.

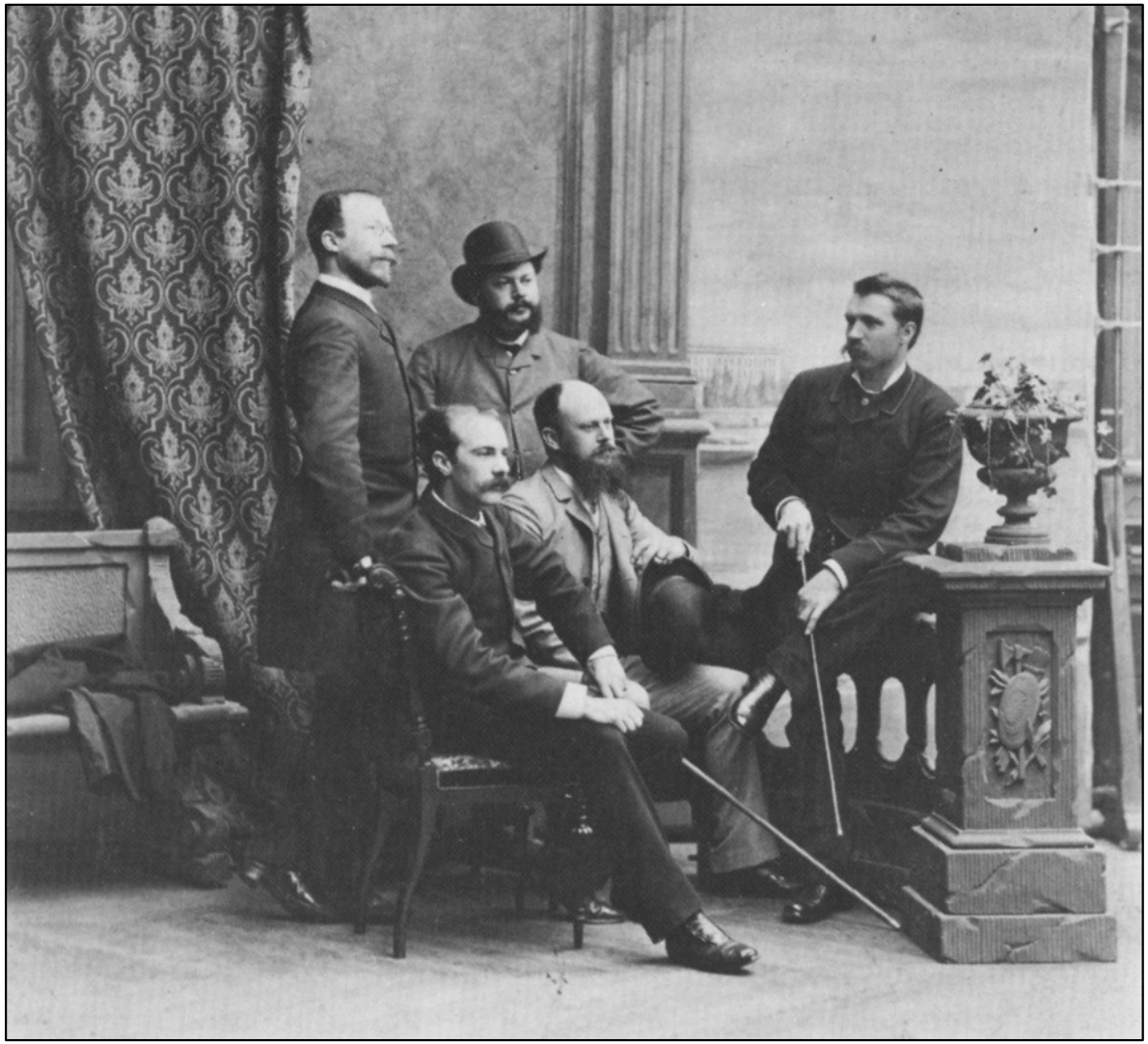

**Ateljéfotografi med några av ledarna för Opponenterna.
Stående från vänster: Carl Larsson och Ernst Josephson.
Sittande från vänster: Richard Bergh,
August Hagborg och Per Hasselberg.**

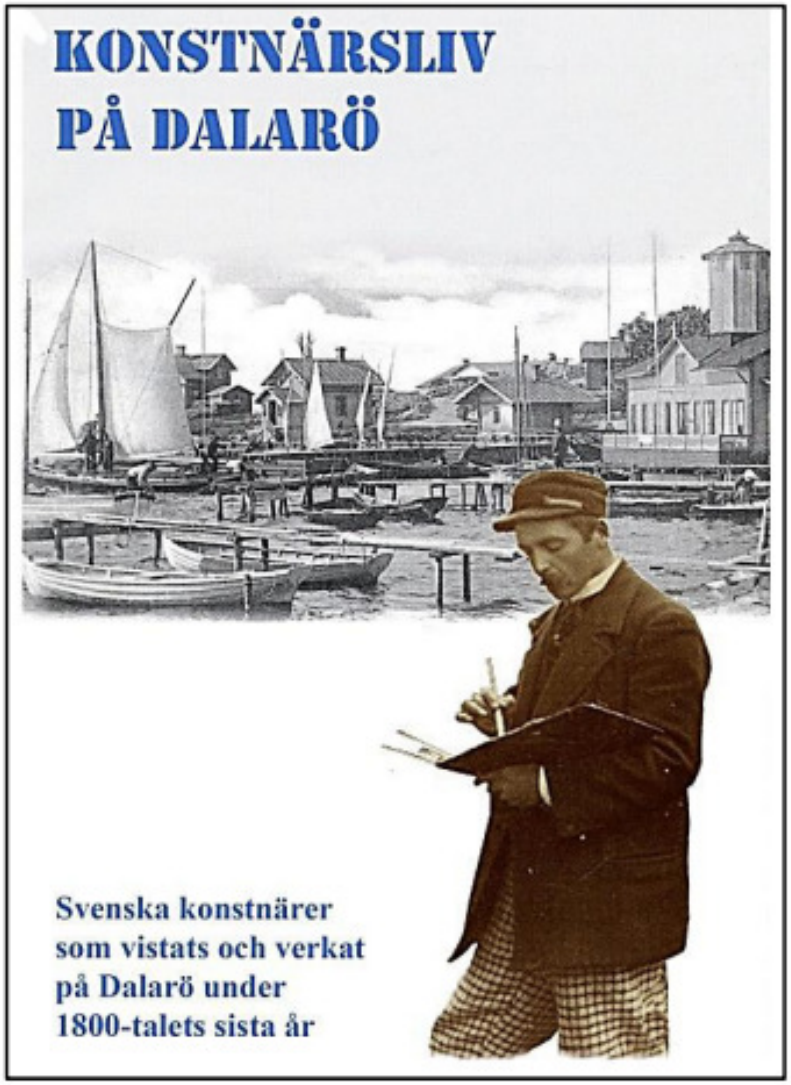

I DHF:s trycksak Konstnärsliv på Dalarö finns att läsa om de konstnärer som bott eller vistats på Dalarö i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet.

Presentationen är sammanställd 2024.

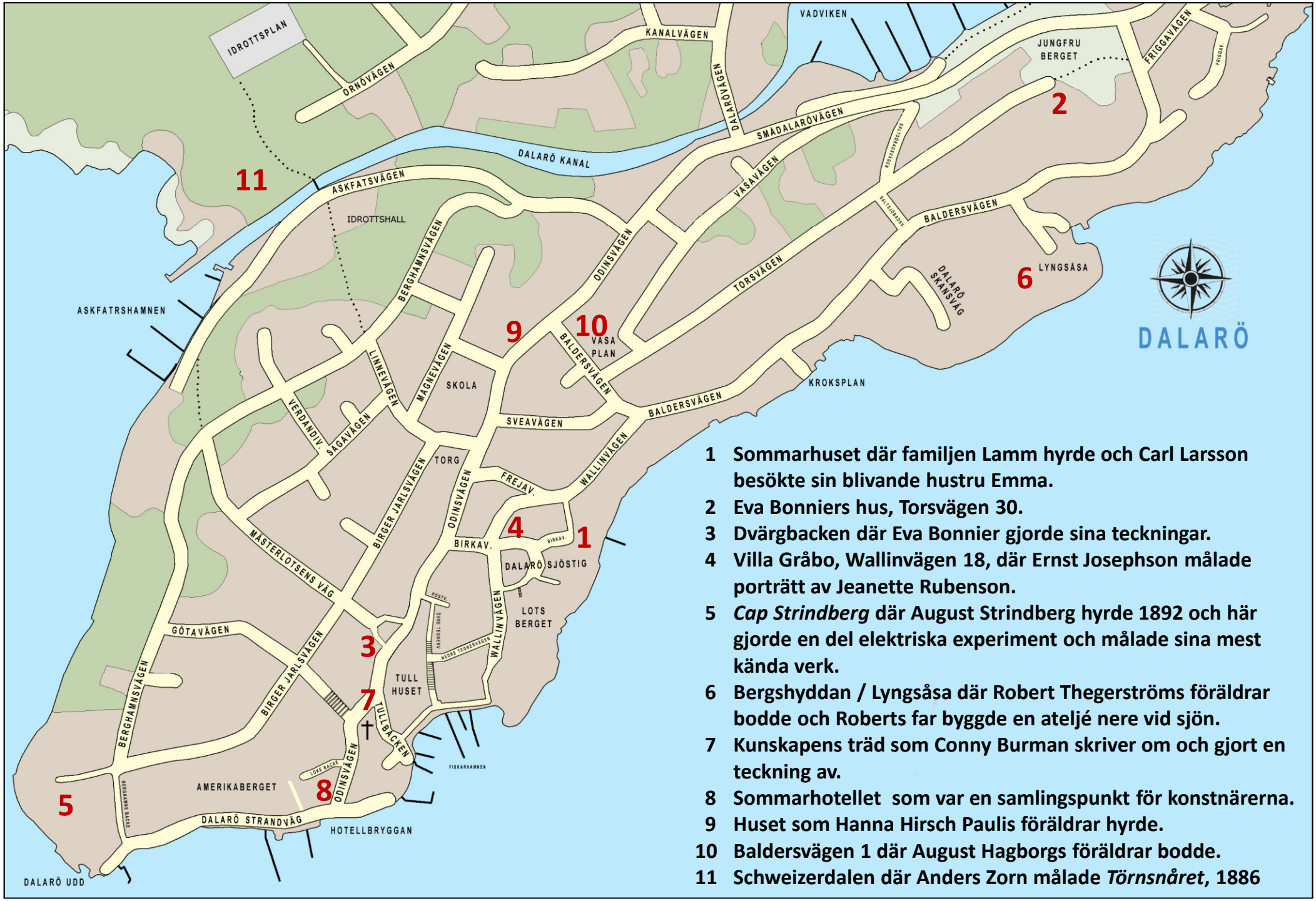

1 Sommarhuset där familjen Lamm hyrde och Carl Larsson besökte sin blivande hustru Emma.
2 Eva Bonniers hus, Torsvägen 30.
3 Dvärgbacken där Eva Bonnier gjorde sina teckningar.
4 Villa Gråbo, Wallinvägen 18, där Ernst Josephson målade porträtt av Jeanette Rubenson.
5 *Cap Strindberg* där August Strindberg hyrde 1892 och här gjorde en del elektriska experiment och målade sina mest kända verk.
6 Bergshyddan / Lyngsåsa där Robert Thegerströms föräldrar bodde och Roberts far byggde en ateljé nere vid sjön.
7 Kunskapens träd som Conny Burman skriver om och gjort en teckning av.
8 Sommarhotellet som var en samlingspunkt för konstnärerna.
9 Huset som Hanna Hirsch Paulis föräldrar hyrde.
10 Baldersvägen 1 där August Hagborgs föräldrar bodde.
11 Schweizerdalen där Anders Zorn målade *Törnsnåret*, 1886

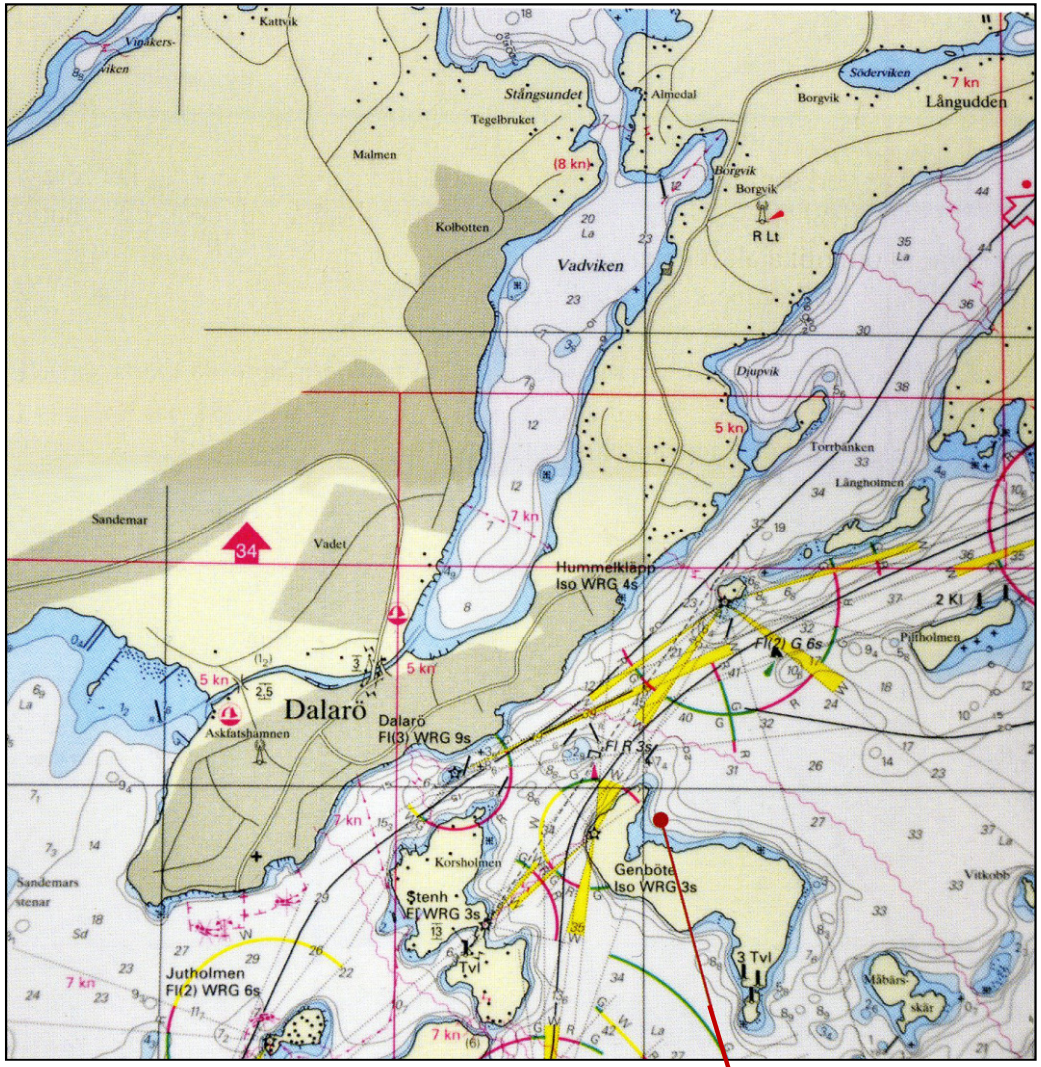

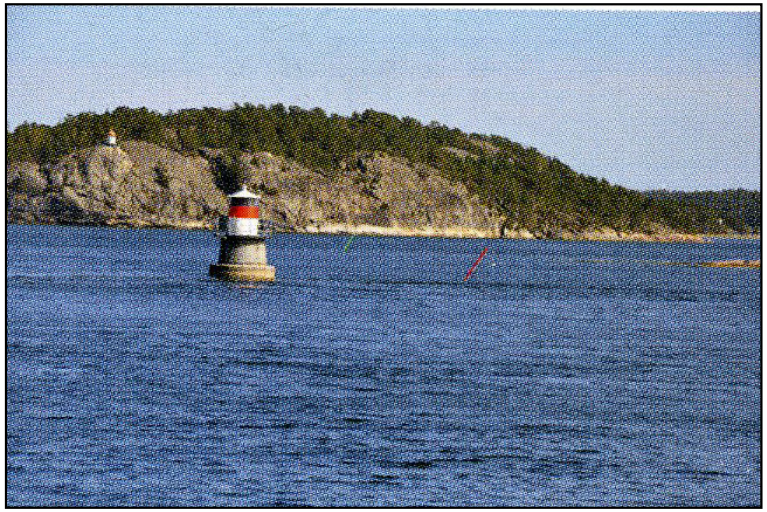

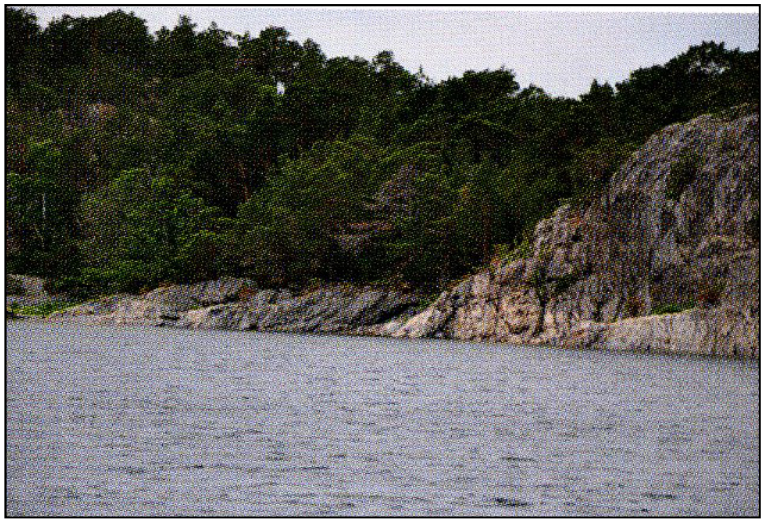

I viken nordost om Saltsäckens fyr, i den skyddade viken på nordsidan av ön Genböte, målade Zorn sina målningar.

Genböte, där Anders Zorn målade nakenmålningar i det fria.